

Jiří Voskovec
Jan Werich

TĚŽKÁ BARBORA

Devatenáct obrazů o zmoudření eidamských

IVANU OLBRACHTOVI

Ivánku,

když jsme Ti přišli vyprávět tuto hru a nelíbila se nám,
dodals nám odvahy. A vůbec Ti děkujeme za Tvé
přátelství.

Tví

Jiří + Jan

EIDAMSKÁ LEGENDA

Naposledy jsme vám předložili historii, která byla víceméně reportáží ze současného života. Od té doby, kdy jsme poprvé hráli Rub a líc, podstata našeho století se nezměnila. Aktualita, která je jediné právoplatnou divadelní vládkyní, nezměnila barvu: je jen zase o něco krvavější. Napsat tedy zase novou „hru ze života“, která by se tou šerednou, strašidelnou aktualitou přímo zabývala, se nám nechtělo.

Víme všichni víc, než je zdrávo, co se kolem nás děje. Nač si to večer připomínat ve stejné formě, v jaké to od rána do noci čteme v novinách. Vyprávějme si raději zábavné příhody a čtème barevné kroniky, které nás třeba poučí o tom, že v takových nesnázích, jako jsme my, byli už jiní a že se z nich konec konců také dostali.

Vymysleli jsme pro vás historku o Těžké Barboře a postavili jsme kolem ní městečko Eidam, ve kterém se vám snad zalíbí a jehož obyvatelé se vynasnaží o to, aby vás obveselili. Nebudou vám vyprávět o dalších událostech, ale pokusí se vám dokázat, že lidé jsou k smíchu, že si vzájemně komplikují život, že však, když je jim nejhůře, zachrání je zase právě to, že jsou lidmi. Snažili jsme se svoji příhodu vypsát jakoby z dávné

kroniky a vyvolat u vás představy jakési staré lidové písničky „o těch dobrých Eidamských“, pokusili jsme se rozvěsit po jevišti ovzduší starodávné říkanky nebo barevného středověkého dřevorytu, chtěli jsme ve vás vzbudit vzpomínku na bujné nápisy, jež čtete na starožitných džbánech, či sytou veselost, která sálá z některých přísloví.

Pronikají-li do tohoto žánrového obrázku ozvěny dnešních situací, je to proto, že byl namalován roku 1937 a že Osvobozené divadlo věří v divadlo časové.

Protiví se nám však časovou skutečností imitovat, ať už je to skutečnost osob nebo událostí. Dovolte nám, abychom v tomto smyslu skončili slovy velikého patrona komického divadla. Molière to řekl lépe, než bychom to kdy dovedli, a řekl to navěky k poučení všem divadelním satirikům: „Snažím se malovat mravy, aniž bych se chtěl dotýkat osob, a všechny postavy, jež představuji, jsou postavy ze vzduchu, vlastně jen přízraky, které oblékám po své fantazii k zábavě diváků.“

Rukopis této komedie doznal některých textových změn během zkoušek. Styl hry Osvobozeného divadla blíží se totiž čím dál více praktikám *commedie dell'arte*. Situace a dialogy, zprvu jen naznačené, byly přímo na jevišti dokresleny oddanou trupou Osvobozeného divadla. Platí to zejména o 3. scéně pátého obrazu, o celém obrazu šestém a o vězeňském obrazu šestnáctém.

Vydáváme tento definitivní pracovní text tak, jak vyrostl ze zkoušek a prvních představení, a zdůrazňujeme přitom účast, kterou na jeho scénické živosti měli herci a režisér Osvobozeného divadla.

OSOBY

Kristian van Bergen, *starosta města Eidamu*

Greta, *jeho žena*

Hans Bols, *eidamský hejtman*

Elisabeth, *jeho žena*

Gustav Harmoniensis, *učitel*

Vandergrunt, *zámecký pán*

Siska, *starostova služka*

Křištof, *sýrař*

Peter, *vznešený cizinec*

prodavačka ryb

eidamští občané

školní děti

důstojníci yberlandského vojska

tanečnice představující týden

první žoldněř (Jiří Voskovec)

druhý žoldněř (Jan Werich)

Děje se ve středověku v Eidamu a v yberlandském
hvozdu.

Poprvé provedeno v Osvobozeném divadle v Praze dne
5. listopadu 1937.

Hudba Jaroslav Ježek, režie Jindřich Honzl, kapelník

Jaroslav Ježek, balet Saša Machov, výprava a kostýmy

Alois Wachsman.

DÍL PRVNÍ

OBRAZ PRVNÍ

KTERAK EIDAMŠTÍ S CIZINCEM NA ROZLOUČENOU PILI

Před hospodou v Eidamu. Hrubé dřevěné dveře do hospody, nad nimiž na rozeklané větvi visí veliký džbán místo vývěsního štítu. Vlevo a vpravo eidamské uličky. Pomalu svítá.

Při otevření opony zaznívá z hospody zvuk harmoniky a opilého zpěvu: „Krásný vzhled je na ten boží svět...“

SCÉNA PRVNÍ

ELISABETH, *později* HANS BOLS, KRISTIAN VAN BERGEN, VANDERGRUNT, PETER, KRIŠTOF

ELISABETH (*vstoupí uličkou zleva, rázně otevře dveře hospody, zpěv utichne. Volá do místnosti*): Hansi! (*Hans vyjde vrávoraje a zavře za sebou dveře.*) Hansi, už je ráno.

HANS (*zcela opile*): Ráno? Který den? A který rok vůbec píšeme?

ELISABETH: Letos piješ, loni jsi pil, napřesrok budeš pít a za sto let zrovna tak, kdybys to vydržel...

HANS (*blábolí*): Ó vášně, neřesti a láska, to jsou nesmrtelné věci!

ELISABETH: Hlavně blbost přetrvá věky. A domů!

HANS: Domů... domů... A co slavná naše eidamská pohostinnost a rytířské slovo hejtmana městského,

kteřé železa má být pevnější?

KRIŠTOF (*vyjde vrávoravě z hospody*): Hejtmánku můj, kulatý jsi jak ten sejra, co vyrábím... si... (*K Elisabeth.*) Paní drahá, už mi verše nejdou. (*Uvědomí si, že ji vidí.*) Á, milostpaní hejtmanová... Vy jste tu s námi od večera? Ani jsem si vás nevšimnul... Ruku líbám.

ELISABETH (*rázně*): Hansi, pojd' domů!

KRIŠTOF (*běží ke dveřím hospody a volá*): Honem, policejní hodina! Hejtmanka přišla a odvádí nám hejtmana.

*Z hospody vychází opilý VAN BERGEN a za ním
VANDERGRUNT a PETER, rovněž opilí.*

VAN BERGEN: Z mé hospody nikdo domů nepůjde. Já jsem jednou purkmistr v tomhle městě sýrašském! To je staroslavná hospoda... a kdybych šavlemi měl... (*Tupě se zarazí.*) Cóó?? Paní drahá, co byste ho vodila domů. Nechte nám ho tu. Podívejte se na něj! (*Spatří Hanse, který zatím v koutě klímá.*) On spí... Vezměte si ho. Pryč s ním! Vždyť nic nevydrží.

VANDERGRUNT (*bodře*): Pěkně prosím... Milostpaní zůstane s námi a připijeme naposled našemu vzácnému hostu na rozloučenou, na šťastnou cestu a na shledání.

KRIŠTOF: Já mám nejlepší sejra v městě. (*K Hansovi.*) A ty mne nemáš rád. (*Cloumá jím.*) Vstávej!

HANS (*vstane a huláká*): Až já umřu, moje žena dostane...

VŠICHNI OPILCI (*se připojí*):... fajfku, tabák, křesadlo...

ELISABETH: ... Dost! Mlčte, nestydové. (*Utiší se, rýpne Hanse.*) Domů! (*Hans vrávoravě odejde vpravo. Elisabeth k Van Bergenovi.*) To jste starosta? (*K*

Vandergruntovi.) To jste předák a honorace? Fuj! Styďte se. *(K Peterovi, který stojí s pohárem v ruce.)* A vy, vznešený cizince, vy se mi vůbec nelíbíte. Zaplať bůh, že opouštíte zdi tohoto počestného města. *(Odejde za svým mužem vpravo.)*

KRIŠTOF *(volá za ní)*: Škatule. Drbno! Nikdo o tebe nestojí. *(Peterovi.)* Máš mne rád? Já ti dám sejra na cestu... Eidamáček, červeňoučký, ten se jí, jako když to kachnám hází...

VAN BERGEN: A já mám po náladě. Ona je drbna a je schopna si vymyslet a roznést, že jsme byli opilí. Ono se řekne purkmistr, ale zobat ho... To se neříká, co? Tak nic. *(Volá.)* Sisko! Sisko!

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, SISKA

SISKA *(vyjde z hospody, zívá)*: Dobré ráno, pane purkmistře. Poroučíte?

VAN BERGEN: Sisko, Sisko, sneseš pánovi věci z pokoje a koně... Co s koněm? Jo, ať se osedlá a pán už si ostatní zařídí. Teďka účet... *(K Peterovi.)* Platil jste mi?

VANDERGRUNT: To já zařídím.

VAN BERGEN: Sláva, Sisko, uklid' lokál. A zítra mne nebud'. A vzkaž na radnici, že přijdu zase později.

SISKA: Dobře, pane purkmistře. *(Odejde do hospody.)*

VAN BERGEN: Tak šťastnou cestu... a teďka, abych nevzbudil ženu... *(Chce vstoupit do hospody, otevře dveře na druhou stranu a udeří čelem do zdi.)* Pomóóc! Zazdili mi dveře!

VANDERGRUNT *trpělivě zavede VAN BERGENA do dveří.*

KRIŠTOF (*k Peterovi*): A já se od tebe nehnu. Pojedu s tebou a pobiju všechny Yberland'áky. Jedeš přece přes Yberland? (*Peter přikyvuje.*) Vidíš, a na hranicích leží vojsko... Yberland'áci číhají, aby sem vtrhli. Ale na tebe nesmí sáhnout, sic to pobiju, jako když to kachnám hází.

VANDERGRUNT: No dobře, sýraři. Jděte domů, jste hodný muž, ale už je toho dost. Jděte se vyspat.

KRIŠTOF: Ne, já jedu s Peterem na Yberland'áky.

VANDERGRUNT: A kdo bude dělat u nás sýr, když pojedete?

KRIŠTOF: Co? Sejra? Já mám nejlepší sejra. Tys řek, že nemám nejlepší sejra? (*Bere Vandergrunta kolem krku.*)

VANDERGRUNT (*odstrčí Krištofa*): Tak žádné důvěrnosti! Pamatujte se!

KRIŠTOF: Co? Vždyť jsi také z venkova!

VANDERGRUNT: Dost už, muži. Jděte si po svých.

KRIŠTOF: Hele ho, zámeckého pána! Dvacet dvorů máš, to víme... ovce nespočítáš... ale já mám nejlepší sejra! Nejlepší sejra mám já! (*Odchází vrávoravě vpravo.*) Já mám nejlepší sejra...

VANDERGRUNT (*náhle přestane předstírat opilost*): Taky konšel! Má tu kus políčka... Každý sedlák a švec je mi tu postaven naroveň... Však se to změní, he?

PETER (*který je také střízliv*): Do večera musím být na hranicích.

VANDERGRUNT: Pěkně prosím, všechno je zařízeno. Na křižovatce vás očekává vůz.

PETER: A Barbora?

VANDERGRUNT: Ta je ve voze. Ale nikdo o tom neví.

SISKA (*objeví se ve dveřích hospody*): Kůň je osedlán a tlumoky jsem snesla. (*Peter jí hodí peníz.*) Děkuji vám, pane. (*Odejde do hospody.*)

VANDERGRUNT: Čekají vás na hranicích?

PETER: Není třeba. V těch místech leží můj pluk. S tím si nelamte hlavu. A co tady? Nevzbudil jsem podezření?

VANDERGRUNT: Viděl jste, jak s vámi pili. Jste pro ně bohatý kupec a o víc se nestarají.

GRETA (*volá tiše za scénou*): Peter! Peter!

PETER: Ztraťte se! To je starostova žena.

VANDERGRUNT (*ironicky*): Pan plukovník je neodolatelný!

PETER (*podrážděně*): Potřebuji razítka na glejt, aby mi nikdo neprohližel zboží.

VANDERGRUNT (*s úsměvem*): Nebudu rušit. Mnoho štěstí. (*Odchází vpravo.*)

PETER (*chladně*): Dobrou noc.

SCÉNA TŘETÍ

PETER a GRETA

GRETA (*afektovaně přicupitá z hospody a bázlivě se rozhlíží*): Děkuji ti, žeš tak opil mého muže. Chrápe... (*Vášnivě.*) Lásko má, jitro je naše.

PETER: Dobře, zlato. Máš ta razítka?

GRETA: Vzala jsem mu to ze stolu. (*Podává mu otevřenou skříňku.*) Je to hrozné pomýšlení, že odjedeš. Nedalo by se to odložit?

PETER: Dovol, pusinko. *(Obrátí Gretu zády a na jejích zádech razítkuje listiny.)*

GRETA: Za ten kratičký týden vynesl jsi mě až do oblak. A teď zase spadnu do toho malého života, kam se tak nehodím. *(Prudce se otočí.)* Polib mne!

PETER: Moment, prosím tě. Teď jsem si to rozmazal.

GRETA *(zase se otočí a nastaví mu záda)*: Promiň... Všechno tu na mne padá. Vařit v kuchyni, čepovat pivo v hospodě a nosit v srdci tak velikou lásku... *(Ohlíží se.)* Už to máš?

PETER: Ano, dívenco. To razítko CLA PROSTO jsi nepřinesla?

GRETA *(koketně)*: To je tady, Petříku. *(Šelmovsky poodhrne výstřih.)*

PETER *(váhavě)*: Dobře, kvítku. Prosím tě...

GRETA *(podává mu, ač nerada, razítko)*: Tu máš, hlupáčku.

PETER *(přitiskne poslední razítko a vrací jí skříňku)*: Děkuji ti. Bylo to krátké, ale krásné. Nezapomenu.

GRETA: Tak to je opravdu loučení? *(Vzlyká.)*

PETER: Odvahu, poklade. *(Chce odejít.)*

GRETA: Prchnu, Petře. Prchnu!

PETER *(zarazí se)*: Co?

GRETA: Nebudu tu. Prchnu s tebou!

PETER: Růžičko moje, měj rozum. Víš, že bych tě vzal s sebou, ale cesty jsou nebezpečné. Sám nevím, dojedu-li živ.

GRETA *(zavzlyká)*: Nemluv tak...

PETER: Netrýzněme se. Sbohem.

GRETA *zavře oči a nastaví mu ústa k polibku*. PETER *zaváhá, pak ji opatrně políbí na čelo a odejde vlevo.*

GRETA (*po chvíli se probere z opojení a spatří, že je sama*): A prchnu. Dohoním tě. Poletím za tebou.

SCÉNA ČTVRTÁ

GRETA, SISKÁ, pak GUSTAV

SISKÁ *vyšla mezitím na práh s hrncem brambor a pozoruje Gretu.*

GRETA (*spatří Sisku*): Co tu čumíš, Sisko?

SISKÁ: Dobré jitro, milostpaní. Budu loupat brambory.

GRETA: Tady? To se dělá v kuchyni. (*Odchází, vrátí se.*)
Sisko!

SISKÁ: Milostpaní...?

GRETA: Milovalas někdy?

SISKÁ (*nechápaně*): Prosím?

GRETA (*chyť se za hlavu*): Ó, jak je to tu všechno malé!
(*Odchází do hospody, srazí se ve dveřích s Gustavem, který upadne.*) Dávejte pozor, pane učiteli. (*Odejde.*)

SISKÁ: Nepřerazila tě?

GUSTAV (*oprašuje se*): No, já se oklepu a vesele do nového dne.

SISKÁ: Tebe by mohli palicema do hlavy mlátit, ty se jen vklepeš.

GUSTAV: Palicemi a oklepeš. Nikoliv palicema a vklepeš. Nějak ses špatně vyspala, Sisko?

SISKÁ: Já vůbec nezavřela voko...

GUSTAV: ... oka. Co ti bránilo ve spánku, Sisko?

SISKÁ: No ten brajgl. Tys to neslyšel?

GUSTAV: Ale Sisko... Brajgl! Je to ovšem slovo, kterého

užívati se nesluší. Nesprávné slovo. Avšak je zajímavé, jak umělcovo jméno proniká ve zcela jiném smyslu do lidové mluvy. Breughel, Sisko, je malíř, náš krajan, který rád maluje prostředí, v němž žijeme, naše kroje, naše město, náš život v pohybu, a protože často, aby se inspiroval, vyvolává šarvátky, půtky a hádky, neb studuje při tom pohyby jednotlivcovy, označuje lid jeho jménem hluk, lomoz, šramot... vše, co tyto půtky doprovází.

SISKA: To byl fajn šramot. Celá honorace byla zpanákováná.

GUSTAV: Fajn je germanismus. Říkáme pěkný. A jak můžeš říci zpanákováná? Byli opilí. A snažně tě prosím, Sisko, abys v mé přítomnosti nemluvila o opilé honoraci. Víš, že na ní závisím, a vůbec je lépe honoraci nekritizovat.

SISKA: Koukej, Gustave, snad jsem hloupá holka, ale co vidím, to vidím, co slyším, to slyším, a co si o tom myslím, to řeknu.

GUSTAV: V tom právě se měj na pozoru, Sisko. Svět je nejen veliký, ale i zlý, a my ho nepředěláme, totiž jej, protože svět je neživý.

SISKA: Gustave, já se v tobě nevyznám. Tolik toho víš, dobrý srdce máš, a přece mluvíš blbě.

GUSTAV: Sisko, o tom si konečně můžeme promluvit blíže. I o jiných věcech, Sisko. Náš vzájemný poměr mi působí mnohé trampoty. (*Za scénou ozve se zpěv dětí.*) U šlaka, Sisko, děti jdou do školy. Prosím tě, teď běž. Ať nás tu nikdo nevidí spolu.

SISKA (*odchází*): Jdi do školy, já jdu do kuchyně.

GUSTAV (*sám*): Ta Siska, ta Siska. Je to milé děvče, jen

ty způsoby... Tuto otázku si budu muset ještě dořešit.
Cítím, že je osudem určena, aby nehrála v mém životě
roli právě podružnou...

SCÉNA PÁTÁ

GUSTAV, ŠKOLNÍ DÍTKY

ŠKOLNÍ DÍTKY (*zpívají za scénou a blíží se*):

Učitel koupil kozu, pětku za ni dal,
přivázal ji k vozu a starosta ji vzal.
Starosta kozu dojí, učitel nemá nic,
starostovi se bojí do očí něco říct.

Školní dítky vběhnou a zpívají refrén. Gustav se skryl do kouta.

Gusto, ty nejsi učitel,
Gusto, ty jsi jen strašpytel!
Gusto, už jednou zkus to,
Bud' trochu muž
a nebud' kuš...

GUSTAV (*vystoupí z úkrytu*): Dítky, ticho budete! (*Dítky strnou.*) Pěkné věci slyším hned po ránu. Kdopak vás tomu učil? No, mluv, Zdeničko.

PRVNÍ DÍTĚ: Prosím, Pyšvejcová.

GUSTAV: Pyšvejcová?

DRUHÉ DÍTĚ: Zde.

GUSTAV: Kdepaks to slyšela?

DRUHÉ DÍTĚ: Prosím, pane učiteli, tatínek to zpívá

každé no.

GUSTAV: Tatínek může. To je něco jiného, ale od vás, dítky, ať už to neslyším. Předně jsem žádnou kozu nekoupil, a i kdyby se tak bylo stalo, pan starosta by mi ji nevzal. Rozuměly jste?

DĚTI: Prosím ano, pane učiteli.

GUSTAV: A jak jsem vás tomu učil?... Vesele do nového dne! (*Taktuje.*) La, la, la... (*Přechází s dětmi na předscénu.*)

Opona, představující město Eidam, se za nimi zavírá.

OBRAZ DRUHÝ

HOLDUJ TANCI, POHYBU...

Před oponou města.

GUSTAV a DÍTKY *vyjdou na předscénu. Hudba. Dítky tančí balet, který je složen z gymnastických her a dechových cvičení.*

GUSTAV (*zpívá*):

Zhluboka dýchat,
Zhluboka dýchat,
Vypnout prsa, břicho zastrčit,
Zhluboka dýchat,
Zhluboka dýchat,
Raz, dva, tři!
Vykročit rázně,
Vykročit rázně,
Levou, pravou paži připažit,

Vykročit rázně,
 Vykročit rázně,
 Raz, dva, tři!
 Hodné dítě časně vstává, lenosti se nepoddává,
 Ranní ptáče dál doskáče, bez práce nejsou koláče.
 Hodné dítě časně vstává,
 Lenosti se nepoddá,
 K tomu předpoklady dává
 Moje nová metoda.
 Ráno tělo do pohybu dáme.
 DÍTKY: Aby se nám rozproudila krev!
 GUSTAV: Když jsme v tom, tak hned si zazpíváme.
 DÍTKY: Zpěv je přece ušlechtilý zjev.
 Ve škole přezujeme střevíce.
 GUSTAV: Pročpak?
 DÍTKY: Abychom si šetřili plíce!
 GUSTAV: Výborně!
 Ve hře hledej zálibu, holduj tanci, pohybu,
 Rytmicky,
 DÍTKY: la, la, la,
 GUSTAV: srdce pracovat má!
 Kdo se sportem rozjaří, mívá růže ve tváři,
 Sportuje,
 DÍTKY: la, la, la,
 GUSTAV: rukama, nohama!
 Láska srdce moří,
 Organismus hoří,
 Láska ničí tělo,
 Jež by sílit mělo...
 A proto:
 Nejlépe se rozjaří, kdo na jaře veslaři,

Rybaří,
DÍTKY: la, la, la,
GUSTAV: a v září bruslaří,
VŠICHNI: V prosinci lyžaří.

GUSTAV *odejde*, DÍTKY *tančí*.

OPONA.

OBRAZ TŘETÍ

KTERAK V YBERLANDSKÉM HVOZDU K OMYLU
DOŠLO

Pusté místo v yberlandském hvozdě. Uprostřed veliký pářez, přes který leží silný kmen poraženého stromu. Vlevo v pozadí tajemné kapradiny a vysoké rákosí. Vpravo v pozadí lesní stezka, která přes dřevěnou lávku stoupá někam k silnici, jež je za scénou. Hluboká noc.

SCÉNA PRVNÍ

PRVNÍ SETNÍK, DESÁTNÍK, PĚTNÍK

Důstojníci vstupují.

SETNÍK: Už jsme překročili hraniční čáru, desátníku?

DESÁTNÍK: Probíhá právě tudy, pane setníku.

SETNÍK: Tady už je tedy eidamské území?

DESÁTNÍK: Ano, pane setníku. Je to ovšem pásmo spadající pod naši kontrolu.

SETNÍK: Dobrá. Pětníku, jaká je morálka mužstva?
PĚTNÍK: U menáže byla nespokojenost, pane setníku.
SETNÍK: Vzpoura?
PĚTNÍK: Ne. Syntetická hovězí polévka z bukových pilin
a marmeláda z uhlí.
SETNÍK: Tedy vzpoura. Kolik mužů?
DESÁTNÍK: Dvacet sedm odmítlo jíst.
SETNÍK: Kdy budou popraveni?
DESÁTNÍK: Zítra za úsvitu, pane setníku.
SETNÍK: Pětníku, dva z nich mi okamžitě přivedete.
PĚTNÍK: Rozkaz, pane setníku. (*Odejde vpravo.*)
SETNÍK: Vybral jste dvacet spolehlivých mužů?
DESÁTNÍK: Ano, pane setníku.
SETNÍK: Nastoupíte s nimi na pokraj yberlandského
hvozdu, kde dáte pohov. Jakmile odtud uslyšíte zvuk
lesního rohu, zatroubíte poplach a přitrhnete sem.
Padnete na dva lupiče, které přistihnete krátce po činu.
DESÁTNÍK: Čeká se nějaké přepadení?
SETNÍK: Voják se neptá, desátníku. – Mrtvoly lupičů a
přepadený vůz necháte nedotknuté a podáte mi
okamžitě zprávu. To je všechno.
DESÁTNÍK: Rozkaz, pane setníku. (*Odejde dozadu.*)

SCÉNA DRUHÁ

SETNÍK, PĚTNÍK, pak PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

PĚTNÍK (*vstoupí zprava, kráčí ostrým pochodovým
krokem a velí*): Vlevo hled'!... Stát!... Vlevo vbok! (*K
Setníkovi.*) Pane setníku, hlásím dva muže k smrti
odsouzené, dle vašeho rozkazu předvedené. (*Náhle*

spatří, že je před Setníkem sám, a odběhne zděšeně vpravo.)

SETNÍK (*hněvivě*): Tak co je?

Za scénou se ozve výstřel.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*vstoupí zprava, v ruce má ohromnou mušketu. Jde pozpátku a volá do kulisy*): Máte ho?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*vstoupí za ním, nese mrtvého zajíce*): Dostal to na komoru...

OBA *spatří Setníka, zahodí mušketu i zajíce a zmateně se postaví do pozoru.*

SETNÍK: Tak vám nechutnal oběd, co? (*Oba mlčí.*) Proč jste nechtěli jíst?

OBA ŽOLDNĚŘI (*současně*): My jsme jedli.

SETNÍK (*zařve*): Jenom jeden mluvte! (*Vyslýchá.*) A proč jste odsouzeni?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já jsem se ošklíbal.

SETNÍK (*k Druhému*): A ty?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já jsem se ošklíbal po něm.

SETNÍK (*k Prvnímu*): A po kom ty ses ošklíbal?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Po nikom, pane setníku, krz mouchu. Lezla mi po nose.

SETNÍK: A ty nevíš, že voják se neošklíbá?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Prosím, ta moucha nevěděla, že on je voják.

SETNÍK: V Yberlandu každý ví, že každý z nás je voják. I moucha je voják. Neboť všichni sloužíme vůli a rozkazům Jeho Náramného Výtečnictva knížete Filipa. (*Všichni tři zasalutují.*) Yberlandský voják se

neošklíbne, ani když mu padne skála na hlavu!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Prosím, to už nemá čas.

SETNÍK (*zařve*): Kuš! (*Oba žoldněři si lehají.*) Vstaňte! Co blázníte?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Prosím, pane setníku, velel jste: kuš. A my jsme sloužili v brabantské armádě, kde „kuš“ znamená lehnout, totéž, co ve vojště rakouském „nieder“.

SETNÍK (*řve*): U nás znamená kuš držet hubu...

OBA ŽOLDNĚŘI (*zařvou*): Und weiter dienen!

SETNÍK: Pohov! (*Změní tón.*) Byli jste odsouzeni k smrti pro vzpouru ošklíbáním nad menáží. Tak jako rozkazy Jeho Náramného Výtečnictva jsou tvrdé a neodvolatelné, tak jeho srdce dovede být měkké, viděli, že viník své zločiny odčinil. Dávám vám k tomu příležitost. Vojáci, sejměte své přílby a kyrysy! (*Oba žoldněři uposlechnou.*) Na tomto skrytém místě, tak jak jste, v prostém selském šatě, budete číhat v záloze, až po silnici pojedou vůz. Přepadnete jej, vozku zneškodníte a zmocníte se nákladu. Jakmile to bude vykonáno, zatroubíte na tento roh. (*Podává jim lesní roh.*) Na ten signál přitrhne sem naše vojsko. Rozuměli jste?

OBA ŽOLDNĚŘI: Rozkaz, pane setníku!

SETNÍK: A hlavní, na co nesmíte zapomenout, ať se děje se děje, ať se vás ptá, kdo chce, co chce, třeba naši důstojníci, od tohoto okamžiku už nejste vojáci... jste lupiči.

OBA ŽOLDNĚŘI: A proč?

SETNÍK (*zařve*): Voják se neptá!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*s úsměvem*): Voják se neptá...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: ... Ale my jsme lupiči.

SETNÍK: Ovšem, ale z rozkazu svého setníka.
OBA ŽOLDNĚŘI (*zařvou*): Rozkaz, pane setníku!
SETNÍK: Není-li vám něco jasné, zeptejte se mne.
OBA ŽOLDNĚŘI (*zařvou*): Voják se neptá!!
SETNÍK: Vy nejste vojáci, jste lupiči.
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Voják neloupí.
SETNÍK: Povídám, že jste lupiči. Ty vojáky pusťte z hlavy.
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak kouknou, předně na nás neřvou...
SETNÍK (*zařve*): Jak to mluvíš se svým setníkem?
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k Prvnímu*): Jak to mluvíš se svým setníkem?
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Cožpak mluvím se svým setníkem, když lupič?
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Třeba je to setník od lupičů, nebo lupič od setníků, to nevíte!
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*k Setníkovi*): Když jsme jednou lupiči, tak musíme vědět, co loupíme, proč loupíme a zač loupíme. Kamaráde, to není jako ve službě! To mám teď svoji odpovědnost a musím vědět, o co jde!
SETNÍK (*mírně*): Vykonáte-li svůj úkol dobře, získáte milost a budete vyznamenáni.
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak moment. Jak může lupič získat milost za vojáka, který byl odsouzen, nebo spíš jak voják, který je lupičem... vždyť je to blbost!
SETNÍK: Podívejte, hoši...
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*posměšně*): Já... hoši!
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Divný setník, říká lupičům: hoši.
SETNÍK: Lupiči! Poslyšte...
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To si dám líbit. Co je, šéfe?

SETNÍK: Víte, že naše vojsko leží už delší dobu na hranicích a čeká na příležitost, aby mohlo vtrhnout do Eidamu.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Proč?

SETNÍK: Protože potřebujeme toto území k větší slávě a rozkvětu Yberlandu. Chceme místo na slunci.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Dobře. Kolektivní opalování. Ale proč, když tu s tou armádou ležíme, proč se nesebereme a nevtrhneme tam?

SETNÍK: To bychom byli útočníci.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To bychom byli.

SETNÍK: Když bude útočit někdo jiný, v zájmu míru zakročíme, porazíme ho a budeme diktovat podmínky míru.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Dobře, ale on nikdo neútočí.

SETNÍK: A to je právě chyba. Eidamští by měli útočit.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Co by útočili? To by byli blázni. Nic jim neschází.

SETNÍK: Právě proto. Když vy přepadnete vůz na úseku, který kontrolujeme, můžeme to my považovat za provokaci Eidamských a vytrhnout proti nim. Celý svět bude na naší straně.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak, pane setníku, já vám něco povím...

SETNÍK (*přeruší ho*):... nic mi nepovídejte. Buď vykonáte můj rozkaz, nebo vás dám popravit hned.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Vy mne dáte popravit hned. A to jsem zvědav, koho budete popravovat za mne zítra ráno. Dostanete frňák od štábu!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Z toho budou velký šunky, pane!

SETNÍK: Dám vás popravit hned jako lupiče.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To jde.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Kouknou, my jsme lupiči, přepadneme vůz, až to bude, zatroubíme na roh, další si obstaráte sám a nás necháte spát. Jde to tak?

SETNÍK (*zlostně*): Dobrá. Skryjte se. (*Odejde a odnese kyrsy a přilby žoldnéřů.*)

SCÉNA TŘETÍ

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak vám řeknu, že takhle jsem si to nepředstavoval. Já šel do vojště s ideály. Řek jsem si: Dvojí sukno táhne; teď mi jedno seberou a s tím, co mi nechali, pane, s tím při své postavě u ženských štěstí neudělám!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já jsem taky zhnusený, nemyslete si! Byl jsem už ve všelijakých žoldech, ale to, pane, bylo vždycky válečnictví! To, když se něco chtělo, tak se na to vlítlo a to se, pane, rabovalo!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Prostě jsme bývali odporná soldateska, a to je dneska pryč! – Plakáty, reklamu, na to je užijete. To si namalují na zeď černošku, sličnou, jedna radost, a pod tím: Erotika, exotika, vstupte do našeho vojska, rozšíříte říši, poznáte cizí kraje, strava výborná, lékař v domě, les a koupání nablízku, bezvadné betonové kryty, ceny mírné, obsluha vzorná, nazdar!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já na to taky nalít! Čtu: poznáte slasti tropů, čekám, že se budeme slunit, zabalím si plavky. Vylodí nás, kde jsme? V severských mlhách! Žádné

plavky, hančlíky bych potřeboval!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já to mám náhodou vyřešeno.
Přepadení se odkládá a bude se spát. (*Ukládá se na zem poblíže ležícího kmene.*)

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A co když pojede ten vůz?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak pojede vůz.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: No, ale... to to zaspíme.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Když tu bude voják, tak zaspát nesmí. Ale je tu voják někde?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Nic nevidím. Jenom dva lupiče.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A lupič spí, protože má naloupíno.
A je to lupič-lidumil. Dobrou noc. (*Uléhá. První žoldněř se ukládá vedle něho. Za scénou je slyšet rachocení vojů a hlas pobízející koně. Práskání bičem.*
- *Oba chvíli leží, První žoldněř usedne a poslouchá blížící se hluk.*) Slyšíte něco?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Jede vůz.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Vy nespíte?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ne.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak jste voják. Jděte na něj.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Voják neloupí... Vy neslyšíte nic?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já spím.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak jste lupič. Jděte loupit.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Jistě bych šel, kdybych nespál.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak dobrou noc.

Oba ŽOLDNĚŘI ulehnou.

SCÉNA ČTVRTÁ

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ, PETER

PETER (*vstupuje po látce, v ruce má svazek silného provazu*): Haló, je tu někdo?... To je taky pustina, cesta o zabítí! Bláta plno!... (*Zdvihá silnou větev a všimne si, že přes větev leží spící žoldnéři.*) Hej, vstávejte... povídám, lidi... (*Oba žoldnéři ostentativně chrápou. Cloumá jimi.*) Slyšíte? Potřebuji pomoc. Povídám...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... Co se děje? Nechte ubohého malomocného...

PETER (*odskočí*): To povídejte někomu jinému, lenoši. A honem, pomozte mi vytlačit vůz z bahna!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*se posadí*): Já bych na vašem místě jel tryskem do nejbližší vesnice a tam bych se chlubil, že jsem viděl spát dva krvelačné lupiče a díky Prozřetelnosti jsem je nevzbudil. Jinak už bych byl o hlavu kratší.

PETER: Co? Vy jste lupiči?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*se posadí*): Dva. A to jsme se pořád ještě nevzbudili. Mluvíme s vámi ze spaní.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Máte nejvyšší čas zachránit holý život!

PETER: Začínám rozumět, oč asi běží. Nejdříve mi pomůžete.

Oba ŽOLDNĚŘI líně vstávají.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Když jinak nedáte, mějte, co jste chtěl mít.

PETER: Tím nadzdvihneš nápravu. (*Podává Druhému žoldnéři klacek. K Prvnímu.*) Ty budeš tahat. (*Podá mu provaz.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *udeří klackem Petera do hlavy, zatímco tento je k němu obrácen zády. PETER se bez hlesu sveze podél pařezu, PRVNÍ ŽOLDNĚŘ mlčky podá Druhému konec provazu a chodí s druhým koncem kolem pařezu, takže ovíjí Petera a poutá ho ke stromu. Druhý se však sklání nad Peterem, aby provaz upevnil, a nevšimne si, že je také přivázán k pařezu.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*když je práce skončena*): Tak dobrou noc.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*zjistí, že je přivázán*): Moment. Mne někdo přepadnul.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Přepadnul? Tak ho vemte do hlavy! (*Druhý žoldněř udeří Prvního klackem do hlavy. První žoldněř pochopí.*) Aha. (*Vyprostí Druhého a upevní provaz kolem Petera.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ještě mu dáme něco na nohy. (*Položí mu oba přes nohy kmen stromu.*) Ráno bude rád, když ho odvážeme. Dobrou noc. (*Uléhají.*)

PETER (*přichází k sobě*): Lumpové, okamžitě mne rozvažte! Slyšíte? Nařizuji vám to!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Nechte ho. On si zvykne.

PETER: Chlapi, to si odnesete. Půjдете na pevnost. (*Oba žoldněři uléhají.*) Vy jste od šestého pluku?

Oba ŽOLDNĚŘI vyskočí.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ne!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Jak to může vědět?

PETER: Aha. Patrně máte tajný rozkaz někoho tady

přepadnout, ale to jste se přepočítali. Já přece patřím k vám. Cožpak mne neznáte? Podívejte se na mě!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*prohlíží si Petera*): Je podobný tomu, jak jsme mu sebrali tu deku.

PETER (*křičí*): Jsem plukovník Peter!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Už jsem doma. Tomu jsme nesebrali deku. Tomu jsme dali do holínky krysu. Deku máme po setníkovi.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Aha! Jak ho kousla do nohy a po tom při rozkazu takhle kulhal a řval: Přihlaste se dobrovolně!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ale to je jenom podoba; protože plukovník je voják a chodí v brnění. Ty budeš asi špión!

PETER (*řve*): Okamžitě do pozoru a rozvažte mne. Já vám ukážu, co je to, protivit se plukovníkovi. Dám vás pověsit uprostřed tábora!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To jsem znal jednu paní, ta řvala zrovna takhle, ale neměla strom na nohách.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*k Peterovi*): Upozorňuju tě, že jsi k smíchu.

PETER: Víte, co vás čeká za tuhle revoltu?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Vyznamenání nás čeká. Medaile, ty chytráku. Vždyť plníme rozkaz!

PETER: Jsem tvůj plukovník a zakazuji ti to.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Máš smůlu. Předně jsi špión a za druhé, i kdybys byl plukovník, zase bys měl smůlu. Tys zaspal změnu válečné taktiky. Dneska šarže je překonané stanovisko a odpovědné bojové činy obstarává lupičstvo, rozumíš?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: On ani neví, že my lupiči to začnem a armáda zavede pořádek! Ty jsi zapomněl, že žijeme

ve středověku!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: My si tady chodíme, my dva lupiči, my si i schrupneme, my přepadneme vůz, takového pacholka, jako jsi ty, zneškodníme a až uznáme, dáme signál. Zatroubíme v roh a celý bataliÓN tady musí narukovat v plné polní výzbroji a se setníkem na koni v čele, rozumíš?

PETER: Kecáte nesmysly.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Cóóó? Ty tomu nevěříš? Tak dávej pozor, já ti to ukáži. (*Zatroubí na roh.*)

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A teď poslouchej!

Za scénou se ozvou signály polnic a dusot koní.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*vítězně*): Aha. Tak co? Měli jsme pravdu?

PETER *se dá do smíchu.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Co je ti na tom k smíchu?

PETER: Směji se, jak to s vámi teď dopadne. Vy jste popletli rozkaz. Zadrželi jste náklad, který má pro armádu nesmírnou důležitost. Tajnou zásilku, na které visí úspěch celého našeho tažení. Proto ji vezu já, plukovník, protože jsem to nemohl nikomu jinému svěřit.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Stafra, že bychom to byli přece jenom spleťli!?

Za scénou se polnice a dusot koní blíží.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Už tu budou!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Na vůz, obrátit koně a pryč! (*Oba běží k lávce. Druhý žoldněř, který už prchal, se vrátí a omráčí Petera.*) On by měl zbytečné řeči.

Oba ŽOLDNĚŘI odběhnou po lávce k silnici, zatímco polnice a dusot blížícího se oddílu se zesilují.

OPONA

OBRAZ ČTVRTÝ

VY NEVÍTE, CO JE STŘEDOVĚK

Před černou oponou.

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *vyjde na předscénu a opatrně se rozhlíží ve sporém nočním osvětlení.* DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *vyjde za ním a nejistě stojí v koutě.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*náhle spatří za sebou Druhého a poleká se*): Co za mnou chodíte? Říkal jsem vám, abyste zůstal u koní a hlídal povoz.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Když ten jeden kůň má takový divný cink na oku a pořád se po mně ohlíží...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Někdo musí ohledat cestu a někdo musí hlídat zboží...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Zboží! Radši kdyby to někdo ukradl! Kdoví, co v tom je. Otevřít to... bude v tom ještě

mrtvola. ..., zase odevzdat to...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... Do Yberlandu teď nemůžeme, když jsme to zkaňhali.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Právě. Jel bych s tím na Eidam. Tam je hostinec – já to znám, když jsem ještě cestoval v prádle. Máte nějaký groš?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Nic nemám – slíbili žold a nevypláceli.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Jde o to, co budeme jíst. Já bych jednoho koně obětoval, ale zase nevím, jestli vy byste za něj táhnul.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Koně bych nechal. Spíš jsem myslel, že my jsme dva a... vy že byste...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: ... já zase myslel na vás. Jenže vy byste byl pro mne málo. Já bych sice stačil pro dva, ale to bych už nebyl při tom, a tak bych se vám třeba kazil.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak s jídlem počkáme a pojedeme do Eidamu.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tam koně prodáme, aby bylo na nocleh a na večeři...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... a vůz zaparkujeme před hospodou, to odvezou do obecního dvora a otevrou to. Bude-li to dobré zboží, přijdeme, že je to naše, zaplatíme pokutu a... poklona, pánové, to víte... zkrátka všechno v pořádku.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Kdyby to ale nemělo být košer... nevíme - není to naše - semhle tamhle - nechceme s tím nic mít.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Docela správně. A teď hlavně pryč z tohohle hvozdu. To je tak divný les... (*Dívá se nedůvěřivě do publika.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ty stromy v tom přítmí vypadají jako lidi...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*ukazuje na balkón*): ... a tamhle nahore sedí havrani... slyšíte, jak krákají?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A ty stromy, jak se kývají ve větru, mají některé celé vršky holé. To asi mniška řadí.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Středověký les, je to kapku příšerné...

Hudba.

OBA ŽOLDNĚŘI (*zpívají*):

VY NEVÍTE, CO JE STŘEDOVĚK

1. Ztrouchnivělým lesem táhnou páry,
Nad močálem tančí čáry máry,
Prej když k ránu mrholí,
Toulají se mrtvoly,
Žába kváká, vlkodlaka láká.

I. refrén:

U každé vesnice - šibenice,
U každého města - ghetto,
Na místo justice - inkvizice:
Tak asi vypadá středověk.
Šíří se infekce - velmi lehce,
Mor je konkurence - lepry,
Felčar nezná pojem - dezinfekce;
Nedivte se - vždyť je středověk.
Urození páni v ušlechtilém klání
Pro lásku si kazí brnění.
Vrátí-li se zdraví z křižácké výpravy,
Dá pánbůh, snad se ožení.

A ta strohá krutost - na piráty,
Těm lámali vaz - i hnáty,
Na tom se dohodly všechny státy:
To ovšem byl ještě středověk.

2. Ve věku elektřiny a páry,
Zatlačila věda čáry máry.
Vstříknem si sérum do žil,
Aby se věk prodloužil,
Život nás až nad oblaka láká.

II. refrén:

K čemu u vesnice - šibenice?
I bez šibenice - jde to...
Když se zachce, zmizíš - bez justice:
Dnes už přece není středověk.
Život plyne lehce - bez infekce,
Na churavý zub - jsou plomby,
Nad churavá města - poslem letce
A místo dezinfekce – bomby.
Stoprocentní muži v soubojích se tuží,
Něžné pohlaví je nebaví.
Společenské formy, ba i právní normy
Řeší se klackem do hlavy.
Že diplomacie jsou - čáry máry,
A že smlouvy jsou jen - cáry,
A že dané slovo - láry fáry!
To bude asi tím, že...
To bude asi tím, že...
Prostě tím, že není středověk.

OBRAZ PÁTÝ

KTERAK BÜRGERMEISTRA HLAVA BOLELA

Starostova komůrka v eidamském hostinci. Dekorace komůrky zabírá jen střed jeviště, tak je místnost nepatrná. Nedostatek místa ještě zvyšuje veliká postel se změtí peřin a nepořádným selským baldachýnem. Vpravo úzké dveře, které se otvírají do místnosti, takže při otevření zase zmenšují vnitřní prostor. Vzadu malé okénko s okenicí, jež je na počátku obrazu zavřena. Vpravo za dveřmi, tedy mimo komůrku, ústí z propadla schody, po kterých všechny hrající osoby přicházejí, než vstoupí do místnosti. Pološero, jen skulinami okenice proniká denní světlo.

SCÉNA PRVNÍ

VAN BERGEN, SISKÁ

VAN BERGEN *spí, zahrabán pod peřinami.*

SISKÁ *(tluče na dveře, konečně vstoupí a cloumá Van Bergenem)*: Pane starosto, milostpane, vstávejte!

VAN BERGEN *(omrzele)*: Co mne budíš, vždyť jsem říkal, že budu vstávat později...

SISKÁ: Ale, pane starosto, vždyť už spíte dva dny. Nemůžeme vás probudit.

VAN BERGEN *(drží si hlavu)*: Jééé, ta hlava mne bolí. Húúú, ta hlava mi třeští. A co je? Co se děje?

SISKÁ *(otvírá okenici, místnost se osvětlí)*: V noci přijeli dva hosti, vypřáhli koně a vůz nechali stát před

hospodou. Je to tam zacpané, lidi nadávají, máte jít zakročit.

VAN BERGEN: Tak já jdu. (*Vstane a upadne zpět na postel.*) Co to v té hlavě mám? Proč oni ten vůz neodtáhnou?

SISKA: Nechtějí vstávat.

VAN BERGEN (*malomyslně*): Ať jde na ně moje žena, Greta. Ta s nimi zatočí. Mne bolí hrozně hlava. (*Uléhá zase.*)

SISKA: Milostpaní odjela.

VAN BERGEN (*nechápaně*): Cooo? (*Podívá se vedle sebe na postel.*) Jemine, Greta! Co je s ní?

SISKA (*podává mu list*): Nechala vám tady dopis. Už včera večer.

VAN BERGEN (*bere dopis a čte*): Muži můj, píši ti naposled... Jééé, Sisko, čtu to dobře?

SISKA (*nahlíží do dopisu*): Kriste Ježíši, milostpane, to je rána!

VAN BERGEN (*ohmatává si obličej*): Vid', Sisko. Jsem na umření, ne?

SISKA: Ale milostpaní vzala roha! Utekla za nějakým brunetem! Vždyť to tu stojí...

VAN BERGEN (*bolestně*): Hůůů, Sisko! Honem otevři okno! (*Siska otevře okno, Van Bergen se hrne k oknu, zase odskočí.*) Jeje, tam je lidí. Já mám závrať... (*Bezradně.*) Sisko, co budu dělat?

SISKA: No, snad si, milostpane, zvyknete.

VAN BERGEN: Na tu bolest hlavy? Kdepak. (*Sedne si.*) ... Tak žena vzala draka, vid'? Že něco neřekla... já bych toho bruneta, konec konců... no, čert to vem, mohl to být před lidmi bratranec. Ale takhle... jak vypadám, já,

starosta, lidem mám jít životem za příklad. Jsem náčelník hasičů... a vůbec ve spolcích... Sisko, Sisko...

SISKA: Co, pane starosto?

VAN BERGEN (*tupě*): ... Já nevím.

ELISABETH (*za scénou*): Sisko!

VAN BERGEN: Někdo tě volá. Jdi tam. A přines mi mokrý hadr na hlavu. (*Siska odběhne. Van Bergen sám, obléká si přes noční košili kalhoty a má s tím velké obtíže.*) Kdyby jenom ta hlava... (*Všeho nechá a drží se křečovitě za hlavu.*) Vždyť to je hrůza hrůzoucí! Co já to, prase, do toho vína dávám. Že to ti lidé mohou pít. To je o život... A ta Greta... To budou drby ve městě... obchod mi to zabije. Takový zavedený hotel... a tak špatné víno.

SISKA (*vstoupí*): To je paní hejtmanová. Milostpaní jí prej slíbila recept na bublaninu.

VAN BERGEN (*roztržitě*): Na bublaninu... Máš ten mokrý hadr? (*Ovazuje si hlavu šátkem, který Siska přinesla.*) A cos řekla?

SISKA: Že je milostpaní nemocná.

VAN BERGEN: To je dobře. Leží... jsi řekla. Sláva.

SISKA: Jenže, paní hejtmanová řekla, že přijde milostpaní za chvíli navštívit a že ji vykurčuje.

VAN BERGEN: Jeje, ona sem přijde!! (*Náhle se rozhodne.*) Sisko, do postele! (*Strká ji k posteli.*)

SISKA (*brání se*): Ale, pane starosto, co vás to napadá?

VAN BERGEN: Nic mne nenapadá. Musíš být nemocná. Musíš dělat moji ženu. Nebo bude po starostovi. (*Ukládá ji do postele.*)

SISKA: Jak to myslíte, pane starosto?

VAN BERGEN: Formálně, Sisko. (*Zavazuje jí hlavu.*)

Bolí tě zuby, Sisko. Všechno tě bolí, v zádech tě loupe a hekej. Greta vždycky hekala.

SISKA: Milostpane, mějte rozum...

VAN BERGEN: Ale ne. Ty měj rozum. Musíš mne zachránit. To by bylo po starostovi. Po funkcích, po obchodu. To by mne zabilo. *(Přikryje ji úplně peřinou.)*

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, PRODAVAČKA *ryb*

PRODAVAČKA *(vběhne s košíkem v ruce)*: Na copak já platím městu za stánek, když se nemohu dostat na trh? *(Pozoruje Van Bergena.)* Co je vám, pane starosto?

VAN BERGEN *(sedí na posteli a drží Sisku pod peřinou)*: Ale, žena mi stůně. Vždyť je to k zbláznění...

PRODAVAČKA: Protože tady není pořádek. Vždyť je to ostuda, chudý člověk platí krvavé peníze za mizerný plac a teď tam stojí ti dva s tou károu.

SCÉNA TŘETÍ

PŘEDEŠLÍ, KRIŠTOF, *pak* PRVNÍ DÍTĚ, PRVNÍ ŽOLDNĚŘ, VANDERGRUNT, DRUHÝ ŽOLDNĚŘ, PRVNÍ a DRUHÝ OBČAN, *posléze* TŘETÍ OBČAN

VAN BERGEN *(zoufale)*: Já to srovnám. Jenom nekřičte, prosím vás.

KRIŠTOF *(vstoupí)*: Starosto, kamaráde. Tohle by nešlo. Vždyť ten vůz nám zatarasil celý obchod a deset lidí s tím nemůže hnout. To je nějaká váha, to zboží. Já

nemohu projet se sejrem na trh.

PRVNÍ OBČAN (*vstoupí*): Je tu starosta?

VAN BERGEN: Tady jsem. Ženu mám nemocnou. Hlava mne bolí. Už jdu...

PRVNÍ OBČAN: Hejtman už je na místě, ale nechce sám nic rozhodovat. Pospěšte si.

PRODAVAČKA: Proč se nezavolají ti lidé, co jim to patří?

KRIŠTOF: Vždyť už jsou dole, paní. A říkají, že to není jejich starost. Že prý hostinský má mít koně, ať to odtáhnou.

PRODAVAČKA: To je také pravda.

VAN BERGEN (*podrážděně*): Mlčte, ženská. Nedělejte zmatek.

DÍTĚ (*vstoupí*): Pane starosto, pan učitel se dává poroučet, jestli může svolat hasiče.

VANDERGRUNT *vstoupí a strká před sebou PRVNÍHO ŽOLDNĚŘE. V komůrce už je teď značná tlačeníce.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Nesahejte na mne, pane. Jako kdybyste mne předváděl! Já si jdu stěžovat.

VANDERGRUNT: Uklidněte se, cizince, neřvete na mne!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*křičí*): Já vás také mohu přerazit, když na to přijde. Vůbec, kde je hostinský?

VAN BERGEN: Tady jsem.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*prodírá se k němu*): To se vám nevyplatí, pane. Já si na vás budu stěžovat u starosty.

VAN BERGEN: To jsem také já.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To jsou pěkné poměry tady, to jste starosta? A máte takovouhle putyku? Kde člověka ani

vyspat nenechají?

VANDERGRUNT: Půjdete dolů, muži, a odstraníte si to z cesty. *(Tahá žoldnéře za rameno.)*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *(brání se)*: Jděte ode mne, chlape! Nebo na mne přijde nervozita!

DÍTĚ *(křičí vysokým hláskem)*: Pan učitel vzkazuje, jestli může zavolat hasiče...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Kdo to tu má tak vysoký hlas? To já nesnesu!

VANDERGRUNT: Starosto, zavolejte biřice. Dáme toho člověka okamžitě zjistiť.

VAN BERGEN: Vždyť nemohu ven. Nešlapejte mně na ženu.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *(vstoupí s Druhým občanem, takže v komůrce už není k hnutí)*: Dovolte laskavě...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Puťte ho sem. To je můj společník. Vítám vás. *(Podává mu ruku, což působí při nedostatku místa obtíže.)*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Co to tu je?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já nevím, ale mně se tu líbí. Tady je starosta...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *(podává mu ruku)*: Těší mne.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A hostinský...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Kde?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tamtéž, to je při jednom.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *(ke Křištofovi)*: A kdo vy jste, prosím?

KRIŠTOF: Křištof Nikodém... ruku mám někde tam, kdybyste se po ní podíval.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Poklona. *(Potřásá Křištofovi rukou, přičemž naráží na bradu Prvnímu žoldnéři.)* A co je,

vlastně?

VAN BERGEN: Žena mi stůně. *(Stojí na posteli a snaží se odstrčit změť lidí od sebe.)*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *(k Prodavačce)*: Ale vždyť vypadá milostpaní dobře.

PRODAVAČKA: Ale támhle je starostová...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Víte, pod duchnou.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A nestojíme na ní?

VAN BERGEN: Já na ní stojím.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Manžel může...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak to už budou dva pohřby...

VAN BERGEN: Jak to? Co je?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: No, milostpaní klempíruje, a ten tlustý venku, kdo je to?

VAN BERGEN: Hejtman!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Hejtman! A já ho tolik bil do hlavy. Jak máme venku to zboží...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *(k Van Bergenovi)*: My jsme totiž přijeli s vozem...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ:... vylez na bednu, já ho praštil, bedna praskla a on do toho vletěl...

PRODAVAČKA *(vykřikne)*: Ježíši, má nohy pryč?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To je nápad!

DÍTĚ *(někde na zemi ječí)*: Pan učitel se dává poroučet...

TŘETÍ OBČAN *(se násilím tlačí dovnitř)*: Kdybyste měli nějaké provazy...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Pojd'te mezi nás, ať je tu útulněji...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Provazy... To mu asi budou amputovat břicho!

VAN BERGEN *(řve)*: Všichni ven! Honem na rynek! *(Vší silou strká ostatní ke dveřím.)*

VANDERGRUNT: K hejtmanovi!

Hrozná tlačénice. Výkřiky: Otevřte dveře! Na rynek! Rychle! To je hrůza! Dovolte! Pust'te starostu napřed!

OPONA

OBRAZ ŠESTÝ

VŠICHNI SE NA RYNK UBÍRAJÍ

Před oponou města.

VAN BERGEN, VANDERGRUNT, PRODAVAČKA,
DÍTĚ, KRIŠTOF, PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ OBČAN,
PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ OBČAN *běží přes scénu.*

PRVNÍ OBČAN: Pojd'te napřed. Než se starosta vyhrabe,
bude po hejtmanovi. (*Odběhnou.*)

OSTATNÍ *vstupují.*

VAN BERGEN (*k žoldnéřům*): A co vůbec na tom voze
máte?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Bednu.

KRIŠTOF: Bednu, ale co je v té bedně?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To my nevíme.

PRODAVAČKA: Jé, vezou zboží a nevědí, co vezou!

KRIŠTOF: No, počkejte, třeba jsou špeditéři.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*vztekle*): Kdo je špeditér, vy chytřej?
Neurázejte!

PRODAVAČKA: Pojd'te raději na rynek. (*Odejde s Křištofem.*)

VANDERGRUNT: Starosto, těm lidem se nedá věřit. Běží patrně o loupež.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já vás praštím, vy! To je náš vůz a naše věci.

DÍTĚ (*k Van Bergenovi*): Pan učitel se dává poroučet, jestli může zavolat hasiče.

VAN BERGEN: Ticho! Proklatě! Je-li to váš majetek, musíte znát jeho původ.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak víte co? My jsme ten majetek zdědili. A je to.

VANDERGRUNT: Po kom?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Po kom?... To vám řekne on. (*Ukazuje na Druhého žoldněře.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k Prvnímu*): Proč já?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Zdědil jste to se mnou. Musíte to taky vědět. (*Tiše.*) Po dědečkovi.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k ostatním*): Já to vím, buďte klidní. (*Tiše k Prvnímu.*) Po kom?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*tiše*): Po dědečkovi.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k ostatním*): Po Ježíškovi.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*tiše*): Po Ježíškovi se nedědí, od Ježíška se obdrží.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k ostatním*): Od Ježíška se obdrží.

VAN BERGEN (*tupě*): Aha!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*křičí*): Po dědečkovi, po dědečkovi jsme to zdědili!

VAN BERGEN: A byl zdejší?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Kdo?

VAN BERGEN: Ježíšek... totiž dědeček.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*ukazuje na Prvního*): To ví on. (*Tiše k Prvnímu.*) Já nemohu vědět pořád ty těžší věci.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Jestli byl dědeček zdejší? Hm.. .

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Byl a nebyl. Hádejte!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Dědeček byl přívozník na pohraniční řece. Když byl na yberlandském břehu, byl tamní, když byl na eidamském, byl zdejší.

VAN BERGEN: Aha... A kde umřel?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Proč?

VAN BERGEN: Dědeček!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To špatně odpovídáte. Když on se ptá proč, nemůžete odpovédět: Dědeček! To je renonc. To jste se podnes!

VAN BERGEN: Aha. Tak to rozdejte znova.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: „Proč“ jsou trumfy, rozumíte? Na „proč“ jsou trumfy „protože“. Dědeček, to nic není, to jsou žaludy. Dědečka si nechte, můžete ho mazat, až budete mít trumfy.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*odstrkuje Vandergrunta, který se chce vložit do vyšetřování*): On to smolí, ať nekibicuje!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k Van Bergenovi*): Tak neste.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já jsem forhond!... (*s kartářským gestem*) ... na eidamském břehu byl zdejší!

VAN BERGEN (*s kartářským gestem*): Kde umřel?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*stejně*): Proč?

VAN BERGEN (*stejně*): Protože!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Správně! Vyhrál. Pojd'te! (*Táhne Prvního žoldněře pryč.*)

VAN BERGEN: Počkejte! To je důležitý právní moment,

kde umřel dědeček!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Umřel uprostřed řeky, a dělejte, co umíte.

VANDERGRUNT: To je nesmysl! Jak víte, že jste dědili?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To se čekalo, že budeme dědit.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Proto jsme navrtali dědečkovi pramici...

VANDERGRUNT: Kde je závěť?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tu jsme spolkli...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: ... a spálili. (*K Prvnímu tiše.*)

Blbějšího už nic nevím. Musíme na ně drze. (*Sápe se na Vandergrunta a řve.*) A vůbec, co je vám do toho a co si myslíte, nás vyslýchat...!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*stejně*): ... jak si to představujete, to je neslýchaná drzost!!

VAN BERGEN (*je stlačen mezi Vandergruntem a žoldněři*): Pozor, je tady člověk!

VANDERGRUNT (*řve*): Pěkně prosím...!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Pojd'te pryč! (*Odejde nakvašen s Prvním žoldněřem.*)

DÍTĚ: Pan učitel se dává poroučet...

VAN BERGEN (*vztekle*): Ty mi tu nekvákej...! Jde se na rynek!

VŠICHNI *odcházejí za žoldněři.*

OPONA

OBRAZ SEDMÝ

KTERAK BARBORA DO EIDAMU DOŠLA

Rynk v Eidamu. Náměstíčko, na které vede shora úzká ulička s příkrým schodištěm. Uprostřed stojí vůz bez koní, který zatarasuje skoro celé prostranství. Na něm několik beden.

V největší z nich je zaklíněn jednou nohou HANS BOLS. Prasklá prkna se ježí kolem něho, je nachýlen dozadu a podpírán skupinou ŠKOLNÍCH DÍTEK. GUSTAV stojí na voze a váže mu kolem břicha silný provaz, který visí z provaziště a odtamtud ve volném oblouku splývá do kulisy vlevo. ELISABETH pobíhá kolem vozu, OBČANÉ, PRODAVAČKA a KRIŠTOF přihlížejí.

SCÉNA PRVNÍ

HANS, GUSTAV, ELISABETH, KRIŠTOF,
PRODAVAČKA, PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ OBČAN,
ŠKOLNÍ DÍTKY

HANS (*plaktivě*): Dětičky, jestli mne pustíte, tak je po mně a po vás také.

ELISABETH (*úzkostlivě*): Ale nesmíte cuknout, nebo mi ho přetrhnete!

GUSTAV: Milostivá paní hejtmanová, račte být bez starosti a spoléhejte klidně na fyzikální zákony. (*Volá do kulisy vlevo.*) Mistře, tam nahoře, jste můj opěrný bod. Přivázal jste to pevně?

TŘETÍ OBČAN (*za scénou*): Tady je to fest, pane učiteli. Jenom jestli na ctěném břiše pana hejtmana to drží?

HANS: To je to. Aby se to nesesmeklo.

ELISABETH (*k Hansovi*): Také všude lezeš, do všeho se cpeš, a teď máš na krajíčku.

PRVNÍ OBČAN: Ale mělo by se dělat, nebo ty děti ho neudrží.

GUSTAV (*upevňuje provaz kolem Hanse*): Už to bude. Dítky, držte. (*K Prvnímu a Druhému občanovi.*) Teď vy, vážení, jakmile řeknu teď, pověsíte se se mnou zde na tento provaz. Pevný bod A, kladka B a naše síla S umožní podle zásady páky, zde aplikované na kladkostroji, hravě vyprostit ctěné břemeno.

ELISABETH: Vždyť s ním nehnete, to je kolos.

GUSTAV: Milostivá paní, Archimédes řekl: Dejte mi pevný bod a vyzdvihnu zeměkouli. Tak, přátelé, pozor. Připraveni? Děti, jakmile pan hejtman poletí nahoru, utečte. Pane hejtmane, račte laskavě napnout břišní svaly, a my tahejme. Raz, dva, teď!

GUSTAV s PRVNÍM a DRUHÝM OBČANEM *se pověsí na provaz, který se napne, HANS se však nehne.*

TŘETÍ OBČAN (*řve za scénou*): Pozor, barák letí!!!

ELISABETH, PRODAVAČKA a DÍTKY: Pomóóóc!!!!

GUSTAV (*křičí*): Povolit, povolit!! (*Všichni povolí provaz.*)

HANS (*úpí*): Rozvažte to. Vždyť mne to přetrhne!

ELISABETH (*plačky*): Ty se nešetříš, Hansi. Ty jsi do všeho hrr! Nikdo tvou snahu neuzná. Nech toho a pojd' odtud!

HANS (*hystericky*): Copak mohu?

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, DÍTĚ, VAN BERGEN, VANDERGRUNT,
PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

DÍTĚ (*vstoupí*): Prosím, pane učiteli, pan starosta už jde.

OSTATNÍ *přicházejí po schodech za dítětem.*

VAN BERGEN: Tak co tady podnikáte bez mého
dovolení? Vždyť to je spoušť.

GUSTAV: Prosím, pane starosto, vyprošťujeme pana
hejtmana pomocí kladkostroje.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*k Druhému*): Tak se na to laskavě
podívejte, jak to zřídili.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Co tam lezl ten pupkatý? Teď je po
zboží.

ELISABETH: Čert vezmi zboží, ale já mám po muži!

KRIŠTOF: To se bude muset ta bedna rozsekat. Jinak s
ním neheme.

PRODAVAČKA: To se ví! Rozsekejte tu bednu!

PRVNÍ OBČAN: Honem do toho!

DRUHÝ OBČAN: Kdo má sekyru?

VANDERGRUNT: Zříkám se odpovědnosti.

VAN BERGEN: Kdybyste tak nekřičeli! (*Drží si hlavu.*)

KRIŠTOF: Pusťte mne. (*Kleští si se sekyrou v ruce cestu
k vozu.*)

ELISABETH: Pozor na nohy!! Ať mu neublížíte. (*Křištof
za pomoci ostatních občanů rozsekává jeden roh bedny
a vyproští tak Hanse.*) Hansi, projdi se. Udělej pár
kroků. Nekulháš?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Kulhá nekulhá, ale podívejte se na naše zboží!

HANS (*zuřivě*): Vaše zboží mne mohlo stát život! (*Kopne do trosek bedny, která se úplně rozsype, a pod ní se objeví těžké bronzové dělo.*)

Pauza všeobecného úžasu. VŠICHNI strnule hledí na dělo.

PRODAVAČKA (*k jednomu z dítek*): Mařenko, utíkej pro maminku, že je na rynku kanón!

VŠICHNI (*vydechnou*): Kanón!!

VAN BERGEN (*k žoldnéřům*): Tak tohle je to vaše zboží? To vás tedy zatýkám.

KRIŠTOF: Já to říkal, že jsou v tom Yberland'áci!

VANDERGRUNT: Nepředbíhejte událostem. Do vězení s těmi chlapy.

HANS (*žene se na žoldnéře*): Pašeráci, půjdete se mnou!! (*Odvádí je, doprovázen Třetím občanem, který se mezitím připojil k ostatním na rynku.*)

ELISABETH: Tak se podívejte, jak můj muž zase zachránil město. (*Pyšně odejde za Hansem.*)

OBČANÉ a PRODAVAČKA (*jeden přes druhého klábosí*): To jsou věci. - Tak dneska aby člověk nikomu nevěřil. - Kdoví, co v tom vězí. - Pašovali zbraně! - Ještěže se na to přišlo. - Není ten kanón nabitý?

VAN BERGEN: Prosim vás, lidi, přestaňte! Pane učiteli, pojd'te to se mnou prozkoumat.

VŠICHNI *prohlíží bednu a kanón.*

PRVNÍ DÍTĚ: Prosím, pane učiteli, tady je napsáno:
BARBORA.

GUSTAV: Správně, Zdeničko, ale teď dej pokoj.

VAN BERGEN: Tak BARBORA se ta věc jmenuje...

GUSTAV: Vyrobeno ve Flandrech tu stojí.

PRVNÍ OBČAN: Flanderský kanón. Vida.

KRIŠTOF: Ale, hele, na bedně je napsáno YBERLAND.
Já to věděl.

GUSTAV: Vůz má také firmu, pane starosto. Je z
Harlemu.

VANDERGRUNT: Tohle nikam nevede.

VAN BERGEN: Moment, nikam nevede, kolego. Tady je
jeden kanón a u nás je zakázáno zbraně transportovat.
Eidam je jednou svobodné město a já jsem jednou jeho
starosta.

KRIŠTOF: Tak bys měl také jednou něco udělat. Je to
yberlandská bedna.

VANDERGRUNT: Já bych se, pěkně prosím, do toho
nepletl.

VAN BERGEN: A to já zase ano. Vyšlu rychlé posly do
Flander skrz kanón, do Yberlandu skrz kisnu a do
Harlemu skrzevá ten furverk.

GUSTAV: Stran kanónu, či lépe děla, stran kisny, či lépe
bedny, a stran furverku, či lépe povozu, vozidla.

VAN BERGEN: Co říkáte?

GUSTAV: Nic, prosím.

VANDERGRUNT: Pojd'te za hejtmanem. Ale je to
ukvapené.

VAN BERGEN (*odchází s Vandergruntem*): Zítřka
můžeme mít odpovědi a pak se uvidí.

SCÉNA TŘETÍ

GUSTAV, KRIŠTOF, ŠKOLNÍ DÍTKY,
PRODAVAČKA, PRVNÍ, DRUHÝ, TŘETÍ OBČAN

PRODAVAČKA: Tak takováhle věc, a starosta by málem
zůstal doma!

GUSTAV: No, no, dobrá ženo, tak nemluvte. Hlavně ne
před dětmi. Pan starosta učinil velmi moudré
rozhodnutí.

KRIŠTOF: Já také myslím, že je pašák. *(Během řeči
vycházejí na předscénu a opona, představující město,
se za nimi zavírá.)* Ale Vandergrunt byl takový neslaný
nemastný...

GUSTAV: Pan Vandergrunt má rozvahu. Mírní vášně a
brzdí ukvapenost.

PRVNÍ OBČAN: Ale člověk by neřekl do hejtmana, jak je
vzteklý. Do té bedny kopnul...

GUSTAV: ... a tím objevil podstatu věci. Vše je u našich
konšelů a předáků dobře vyváženo. *(K dítkám, jež ne-
hybně naslouchají a zevlují.)* Dítka, jsem rád, že jste
byly přítomny, ačkoliv jsme zameškali školu. Ale byl
to zase příklad ze života, který je mnohdy lepší než dvě
hodiny suchého výkladu ve škamnách. Poznály jste
naše konšely zblízka a při práci. Jak jsem vás tomu učil
o našich konšelích?

Hudba.

OPONA

OBRAZ OSMÝ

SLÁVA MU, ON JE PAŠÁK

Před oponou města.

GUSTAV, OBČANÉ, KRIŠTOF, PRODAVAČKA,
ŠKOLNÍ DÍTKY

KONŠELSKÁ

GUSTAV (*zpívá*): Vínó naleje,

DÍTKY: Do domu dodá,

GUSTAV: Každému prodá,

DÍTKY: Co kdo chce a jak.

GUSTAV: Když městu zle je,

DÍTKY: Ví, kudy na to,

GUSTAV: Nic nechce za to,

DÍTKY: Že je kabrňák.

GUSTAV: Zvolili jsme ho,

Abychom ho měli,

Ted' ho tu máme, zdalipak ho znáš?

VŠICHNI: Jakpak bychom to všichni nevěděli:

Že je to zlatý bürgermeister náš!

VŠICHNI (*tančí*): Sláva mu, on je pašák!

Piškumpré a krucajda!

Žumpajda a hujaja!

Zdar - zdar - zdar.

GUSTAV (*zpívá*): V klenutém těle

DÍTKY: Duch bohatýra,

GUSTAV: Z očí mu zirá

DÍTKY: Odvaha i cit.

GUSTAV: On se dal cele

DÍTKY: Do služby lidu,

GUSTAV: Potírá bídu,

DÍTKY: Brání blahobyt.

GUSTAV: Proslavil město,

Předák je to skvělý,

Kdo je ten člověk, zдалipak ho znáš?

VŠICHNI: Jakkpak bychom to všichni nevěděli:

Že je to hejtman, ochranitel náš!

(Všichni tančí.)

Sláva mu, on je pašák!

Piškumpré a krucajda!

Žumpajda a hujaja!

Zdar - zdar - zdar.

GUSTAV: Na rodné hroudě

V malebném kroji

Rozkročen stojí:

Hoj, jaký to znoj!

Dle gesta soudě,

Je to muž akce,

Když se mu zachce,

Je s ním tuhý boj.

Ejhle tu muže,

Který všechno může,

Kdo je ten kolos, zдалipak ho znáš?

VŠICHNI: To přece nikdo jiný být nemůže:

Zámecký pán a dodavatel náš!

(Všichni tančí.)

Sláva mu, on je pašák!

Piškumpré a krucajda!

Žumpajda a hujaja!
Zdar - zdar - zdar.

OPONA

OBRAZ DEVÁTÝ

KTERAK EIDAMŠTÍ SE DOHODLI

Síň na radnici v Eidamu. Zasedací místnost, jejíž jedinou okázalostí je veliký zelený závěs, na kterém je vyšit městský znak: naříznutý eidamský sýr, protknutý stříbrným mečem. Jinak je zařízení složeno z hrubého selského nábytku: vpravo široká lavice pro konšely, uprostřed předsednický stůl s velikým skleněným poklopem na sýr. Vlevo v pozadí vysoký pult pro zapisovatele. Vlevo v popředí stojí dělo Těžká Barbora.

SCÉNA PRVNÍ

VAN BERGEN, GUSTAV, HANS, VANDERGRUNT,
KRIŠTOF, PRVNÍ, DRUHÝ, TŘETÍ OBČAN

Zatímco OSTATNÍ se scházejí a usedají na konšelskou lavici, VAN BERGEN u předsednického stolu si ovazuje hlavu a hovoří s KRIŠTOFEM.

KRIŠTOF (*s účastí*): Tak co, chudáku, prý ti žena stůně?
Nikoho k ní nechceš pustit. To je to tak zlé?
VAN BERGEN (*sklesle*): Ani nemluv. Hlava mě ještě nepřestala bolet.

KRIŠTOF: To tě chápu. To je starost. Já to mám zase se sejrem. Víš, jak jsme tuhle přebrali...

VAN BERGEN: Ani nemluv!

KRIŠTOF: Špatně jsem to zadělal, snad mi tam přišel ciment, nebo co... Sejra ztvrdnul, všechno pryč. Jako když to kachnám hází.

GUSTAV (*sedí u vysokého pultu zapisovatele a ořezává si obrovské brko. Sklání se k Van Bergenovi*): Pane starosto, vážení konšelé jsou již shromážděni.

VAN BERGEN (*vystoupí na předsednické pódium*): Tak já zahajuji sezení. (*Udeří do skleněného poklopu.*)

VŠICHNI *vstanou*. GUSTAV *zaklepe na pult a diriguje*.

VŠICHNI (*zpívají*):

Eidam, Eidam, Eidam, ještě jednou Eidam,

Eidam, Eidam, Eidam, Eidam je náš!

My Eidam nedáme, radši ho zbouráme,

Eidam, Eidam, Eidam, Eidam je náš!

GUSTAV (*horlivě zapisuje a brumlá*): Třísté sedmnácté mimořádné sezení konšelské rady eidamské bylo zahájeno spontánním zantněním městské písně.

VAN BERGEN: Tak přišly odpovědi na dotazy z Flander, Harlemu i Yberlandu. Pane učitelí, přečtěte to.

GUSTAV (*čte*): Konšelské radě eidamské. K vašemu dotazu o dělu TĚŽKÁ BARBORA sdělujeme, že žádné dělo toho jména v našich slévárnách vyrobeno nebylo. Za flanderské slévárny: Kroupa. Odpověď z Harlemu: Vámi popsany vůz nikomu neschází. Podepsán rychtář harlemský. A zde odpověď z Yberlandu: Eidamští! Vaši slátaninu o domnělé bedně, obsahující houfnici a

nesoucí svatou značku Yberlandu, odmítám jako sprostou provokaci. Za celý yberlandský národ doma i za hranicemi: Jeho Náramné Výtečnictvo kníže Filip.

KRIŠTOF: Povídali, že mu hráli. Já tomu nevěřím.

VANDERGRUNT: Upozorňuji, že přečtené dokumenty jsou oficiální a že jakékoli pochyby o jejich pravdomluvnosti mohou být pokládány za podezřívání zmíněných vlád. To přece by nám v dnešní situaci nemohlo prospět. Eidam je malý...

VAN BERGEN (přeruší ho): To sem teď nepatří. Hlavní věc je v tom, že ani jedni, ani druzí se nehlásí ani k vozu, ani ke kanónu, ani k bedně. Čili, buď tu nejsme my a je tu kanón, nebo tu není kanón a jsme tu my.

KRIŠTOF: Když jsme tu my, tak ti ostatní lžou.

VANDERGRUNT: Jelikož ale nesmíme podezřívát ostatní vlády ze lži...

VAN BERGEN: ... tak ten kanón propadá městu.

PRVNÍ OBČAN: Protestuji... Kanón v Eidamu nebude...
(*Neklesne hlasem.*)

GUSTAV: Prosím, mám udělat tečku, nebo ráčíte ještě pokračovat ve vývodech?

PRVNÍ OBČAN: Udělejte vykřičník... (*Nyní i nadále neklesá hlasem.*)

KRIŠTOF: Pánové, než začneme debatu... Prosím vás, starostovi stůně žena, je chudák zřízený, slíbme si, že budeme výjimečně na sebe slušní.

VAN BERGEN: Děkuji ti, Křištofe. Slovo má obuvník.

PRVNÍ OBČAN (*který se zatím netrpělivě hlásil, vyskočí*): Už jsem řekl, že kanón tu nechceme... každý ví, že Eidam je město míru a jakákoliv zbraň poskvřnila by mírumilovné snahy o spolupráci se sousedními

městy...

GUSTAV: Tečka, prosím, nebo dále?

PRVNÍ OBČAN: Vykřičník... A proto navrhuji, aby dělo
TĚŽKÁ BARBORA bylo roztaveno...

GUSTAV: Vykřičník, prosím?

PRVNÍ OBČAN: Nepřerušujte mne pořád...

GUSTAV: Kdybyste laskavě sám označil vždy
interpunkci, abych vás nepřerušoval.

PRVNÍ OBČAN:... aby dělo TĚŽKÁ BARBORA bylo
roztaveno a aby z tak získaného bronzu byl ulit zvon
míru, který by hlásal široko daleko mírumilovnost
Eidamu... Vykřičníky dva... (*Usedne.*)

KRIŠTOF: Jakýpak zvon míru! Máme dělo, tak bud'me
rádi! Kdyby do nás někdo vlítnul, tak máme z čeho
střílet. To jsou řeči, jako když to kachnám hází.

VAN BERGEN: Já myslím, že když tu jednou dělo je,
mělo by tu zůstat. Ať se střílí, ale ať se střílí naslepo a
poledne.

GUSTAV (*se hlásí a dostane slovo*): Dovolil bych si
skromně připomenouti slavné radě, že jako Řím má své
Koloseum, jako Atény svou Akropol a jako Pisa svoji
šikmou věž, měl by Eidam dělo svůdně postavené na
náměstí, což by lákalo cizince a zvýšilo turistický ruch.
Mohli bychom uspořádati i takové kanónové eidamské
jaro.

VANDERGRUNT: Já nejsem proti střílení poledne
z kanónu. Já nejsem ani proti tomu, aby se eventuálně
z toho kanónu ulil zvon. Ačkoliv raději ne. Ale já jsem
proti tomu, aby ten majetek spočíval zase ve zdech
města. Rodná hrouda eidamského venkova, to je pravé
a jediné místo, kde musí spočívat ať už kanón míru,

anebo zvon, který raději ne.

PRVNÍ OBČAN: Proč kanón, proč ne zvon... Otazník s vykřičníkem...

KRIŠTOF: A na co zvon?

PRVNÍ OBČAN: To není zvon náboženský, to je zvon míru...

VANDERGRUNT: Tohle stanovisko schvaluji, ale kanón bude na poli.

VAN BERGEN: Když se bude střílet ve městě, tak je to na venkov také slyšet.

VANDERGRUNT: Z venkova do města líp. Tam je lepší ozvěna!

DRUHÝ OBČAN: Protestuji!

TŘETÍ OBČAN: Protestuji proti zvonu i proti kanónu na venkově!

PRVNÍ OBČAN: Kanón nechceme...

HANS (*který se dosud nespokojeně vrtěl, vstane*): Tak necháte mne promluvit slovo? Schválně jsem mlčel a čekal jsem, jestli se mezi vámi vyskytne jeden poctivý a slušný Eidamák. A čekal jsem marně. A když tedy nikdo nemá tu slušnost, tak ji musím mít já. Navrhuji, aby se kanón rozlil a aby se z toho ulila socha tomu, kdo ten kanón objevil s nasazením vlastního života. A to jsem, pánové, já!

VAN BERGEN: Počkej. Co chceš?

HANS; Aby se z kanónu udělala socha.

VANDERGRUNT: A komu?

HANS: No mně! Cožpak já do té bedny nevlítnul? Mám ti snad ukázat modřiny?

KRIŠTOF: Hejtmane, to nemyslíš vážně?

VANDERGRUNT: O tom není debata, pěkně prosím.

PRVNÍ OBČAN: To jsem ještě neviděl, aby někdo takhle otevřeně orodoval za sebe...

HANS (*důrazně*): Já neoroduji, já požaduji, a ne za sebe, já požaduji za své voliče.

DRUHÝ OBČAN: Mám věcnou poznámku. Ten bronz by ani nestačil. Podívejte to dělo a koukněte na to tělo!

HANS: To je to nejmenší. Hlava a břicho, to může být duté. Jenom nohy fest, aby to přetrvalo věky.

KRIŠTOF: Můžeš se na mne zlobit, hejtmane, ale jsem proti tomu.

HANS: Já chci sochu a vy máte všichni vztek!

Výkřiky: Protestuji! Fúj! To je skandál! VAN BERGEN vstane, drží si hlavu a úpí.

KRIŠTOF: Kluci, starosta... Podívejte se na něho. Žena mu zhasíná! Jak jsme si to slíbili...

Vřava se utiší.

VAN BERGEN: Jako starosta se musím v zájmu města postavit co nejrozhodněji proti hejtmanovu požadavku. Hejtmane, jako bych tě léta neznal. Všichni tu pracujeme pro blaho Eidamu a jeho okolí. Snad nebude nikdo z nás, který by chtěl poctu pro sebe. Všechno, ale sochy si stavět nebudeme.

VŠICHNI (*kromě Hanse*): Výborně!

VAN BERGEN: My pracujeme pro lid a musíme se činit, aby lid sám jednou, z vlastní vůle, nám sochu postavil, z projevu vděčnosti. Jaká je naše práce, taková bude naše socha.

VŠICHNI (*kromě Hanse*): Výborně!

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, ELISABETH

ELISABETH *vstoupí, prodírá se mezi ostatními a hledá Hanse.*

VAN BERGEN: Proto z moci starostenské uděluji důtku hejtmanovi za tento návrh a prohlašuji slavnostně... (*Zarazí se a pozoruje Elisabeth.*)

ELISABETH *chytne Hanse za rukáv a něco mu horlivě šeptá.*

HANS (*vykřikne překvapeně*): Jůůů!! (*Elisabeth vítězně odejde. Hans si odvede Van Bergena stranou.*) Žena ti stůně, vid'?

VAN BERGEN: To sem nepatří.

HANS (*jízlivě*): A služka do tvé postele patří?

VAN BERGEN (*zděšeně*): Cóóó?

HANS (*škodolibě*): Paní moje - viděla - služku tvoji - v posteli. U tebe! Mám to ohlásit?

VANDERGRUNT: K věci! Starosto, pokračujte.

VAN BERGEN (*se vypotácí na pódium, zemdleně*): Kde jsem přestal, pane učiteli?

GUSTAV (*čte*): Proto z moci starostenské uděluji důtku hejtmanovi za tento návrh a prohlašuji slavnostně...

VAN BERGEN (*sklesle*): ... že se zasadím ze všech sil o

to, aby náš milý hejtman Hans Bols měl sochu v nadživotní velikosti na náměstí v Eidamu... (*Rozbrečí se.*)

Výkřiky: Co to? Co se stalo? Slyšte, slyšte! Obrátil na čtyráku!! To jsou intriky... Hanba!

HANS (*vítězně*): A budu mít sochu! A pukněte! Tohle všechno bude bronz. (*Ukazuje si na břicho.*)

KRIŠTOF: Počkat. Ticho! Starostovi to nemyslí. Vždyť z něho mluví horkost.

DRUHÝ OBČAN: Žádná horkost. Lumpárna je to!!

KRIŠTOF: Hoši, klid. Co jsme si slíbili... (*K Van Bergenovi.*) Vzpamatuj se, kamaráde. Řekni, že ti to vynechalo.

VAN BERGEN (*hystericky*): Dej mi pokoj s tím žvaněním. Jsi hloupý sýrař!

KRIŠTOF: Jak to se mnou mluvíš? (*Dá mu velikou facku, Van Bergen upadne.*)

HANS (*cloumá Křištofem*): Cos to udělal? Tys urazil celý Eidam!

VANDERGRUNT: Docela správně!

PRVNÍ OBČAN (*řve*): Jak to můžete schvalovat... (*Vrhne se na Vandergrunta.*)

DRUHÝ OBČAN (*pere se s Křištofem*): Fackovat se tady nebudeme!

KRIŠTOF: Jděte ode mne!

HANS: Starostu nedáme. Do něj! (*Bije Křištofa.*)

Vypukne všeobecná rvačka. Scéna se zešeří a prudce osvětlen zůstane jen GUSTAV, který přestane zapisovat, vytáhne z pultu mikrofon a mluví do něho jako rozhlasový

reportér.

GUSTAV (*mluví do mikrofonu*): Druhý poločas začíná prudkým tempem. Sýrař útočí na starostovu bradu. Starosto, drž se! Už je tu obránce Hans a běře sýrařovi iniciativu... štěstí se obrací, pozor... výborně!!... Pepo, zachránils, a už opět útočíme my... při zemi, hoši, při zemi!... no, neohlížej se, Pepíku, ta galerie tě nespasí... a znovu jdeme kupředu, hrome... Promiňte, že jsem se dal unést tempem zápasu, neboť zatímco náš mikrofon je obrácen proti slunci a já se tu dělím o místo s francouzským kolegou, bonjour, ça va?... prohráváme jedenáct nula!!!

Scéna se zase osvětlí, rvačka pokračuje.

VANDERGRUNT (*se vyprostil z vřavy*): Ticho! (*Uklidňuje rváče.*) Na něco jste zapomněli. Vy chcete mít zvon míru. Ten chce střílet poledne, ten případně naostro. Chcete mít Barboru ve městě, venkov po ní volá. A hejtman požaduje sochu. A kdo ten kanón přivezl? Dva muži, kteří mají právo na odměnu, dva muži, kteří úpějí v žaláři.

KRIŠTOF: To je pravda. Proč tu nejsou?

VAN BERGEN: Vždyť čekají vedle. Na všechno by došlo, kdyby se mi nebrala iniciativa. Přiveďte je.

DRUHÝ OBČAN *odejde.*

KRIŠTOF: Starosto, já tu facku беру zpátky. (*Podává Van Bergenovi ruku.*)

VAN BERGEN: Ani nemluv...

SCÉNA TŘETÍ

PŘEDEŠLÍ, PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

Oba ŽOLDNĚŘI vstupují s DRUHÝM OBČANEM.

VAN BERGEN: Cizinci, vy jste nám přivezli TĚŽKOU BARBORU.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Právě. My jsme se usnesli, že všechno vyličíme v živých barvách. My jsme nic nezdědili, nýbrž jsme všechno uloupili.

VAN BERGEN: Nesmysl. Nemohli jste nic uloupit, když to nikomu nepatřilo, jak jsme úředně zjistili.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Počkat. My víme dobře, že v Yberlandu...

VANDERGRUNT (*přeruší je*): Mlčte! Nikdo se vás neptal.

KRIŠTOF: Je tady jiná věc. Máte právo spolurozhodovat o TĚŽKÉ BARBOŘE.

PRVNÍ OBČAN: Já totiž navrhuji, aby se z kanónu ulil zvon míru...

KRIŠTOF:... já tvrdím, že kanón má zůstat kanónem,

VAN BERGEN: ... protože je moudré...

HANS (*výhruzně*): Starosto, pozor!

VAN BERGEN (*sklesle*): ... udělat z kanónu hejtmanovi sochu.

VANDERGRUNT: ... Což je nesmysl, protože dělo patří na venkov.

VŠICHNI: Že jste pro to?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Moment. To má být všechno z tohoto jednoho kusu? Zvon, kanón a socha? - Víte co? Rozlijte to...

VANDERGRUNT a KRIŠTOF: Protestuji!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Počkat. Já mu rozumím. Rozlijte to a udělejte z toho sochu, ana sedí na kanónu a v ruce drží zvon!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ovšem kanón nebude střílet, socha bude sotva těžítka a zvon nikdo neuslyší.

VAN BERGEN: Na tom nezáleží. Ale všichni budeme mít pravdu. A to je, pane, nějaký úspěch! (*Zarecituje.*) Na kanónu sedí, v ruce drží zvon...

VŠICHNI (*nadšeně*): Na kanónu sedí, v ruce drží zvon... (*Všichni zpívají.*) Já mám pravdu, ty máš pravdu, pravdu má však taky on,

Já mám kanón, ty máš sochu, a ta drží v ruce zvon. (*Tančí.*)

Jó, jó, je to pravda, jó, jó, je to tak.

To nám přece podepíše každý správný Eidamák!

Hudba.

VŠICHNI (*strnou v živém obrazu a zpívají*):

Eidam, Eidam, Eidam, ještě jednou Eidam,

Eidam, Eidam, Eidam, Eidam je náš!

My Eidam nedáme, radši ho zbouráme,

Eidam, Eidam, Eidam, Eidam je náš!!

OPONA

KONEC PRVNÍHO DÍLU

DÍL DRUHÝ

OBRAZ DESÁTÝ

KTERAK NA KANÓNU SEDĚL, V RUCE DRŽEL
ZVON...

Síň na radnici v Eidamu.

Táž dekorace jako v obraze 9.

SCÉNA PRVNÍ

PETER, VANDERGRUNT, GUSTAV

GUSTAV (*uvádí na scénu Vandergrunta a Petera, který je k nepoznání přestrojen za umělce s velkým baretem na hlavě a obrovským plnovousem*): Je mi opravdu nesmírnou ctí, zámecký pane, že mohu osobně uvést do naší staroslavné radnice mistra tak zvučného jména, jako je slavný brabantský umělec Sieur Pierre La Roche.

VANDERGRUNT: Prosím pěkně, pane učiteli, zatím byste laskavě všechno zařídil a Mistr by si tu odhadl kubaturu bronzu.

GUSTAV (*poskakuje kolem Petera*): Alór, messié, žespér ke vu sré bien kontán isi. A biento... (*Pokloní se a odejde.*)

PETER: To jste mi neřekl, že umí brabantsky.

VANDERGRUNT: Prosím vás, učitel... A mluví dobře?

PETER: Líp než já jistě! Já se mám vydávat za

brabantského sochaře! Brabantsky mluvím mizerně, o umění nemám ponětí... (*Povoluje si plnovous na gumičce.*) Ty vousy štípou! (*Dívá se na dělo.*) Takový krásný kus. Co to dalo práce dostat jej na hranice. (*Vztekle.*) Kde jsou ti dva pacholci, co mne spoutali? Ještě dnes mám bouli. Co je s nimi?

VANDERGRUNT: Nechal bych je plavat. Nejsou na řadě. To dělo...

PETER:... Takovou váhu odtud nikdy tajně nedostaneme. Když to dělo nebude střílet od nás z Yberlandu sem, nebude střílet vůbec. Mám rozkaz je zničit.

VANDERGRUNT: Na to je čas. Chtěl jsem je dostat z města k sobě na venkov. Tam už by se dalo něco dělat. Jsem rád, že to aspoň takhle dopadlo. Za to snad ta obtíž s plnovousem stojí.

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, SISKÁ

SISKÁ *vstoupí*, PETER *si honem nasadí plnovous*.

SISKÁ: Pan starosta tady není? Já jsem si to myslela. To on bude u Zeleného hroznu. Z domova odešel, teď kde ho seženu? Dozvědět se to musí... (*Zmateně odběhne.*)

VANDERGRUNT: Tak tohle je pořádek? Služka si přijde na radnici. Nepozdraví... mluví na mne, na zemana, jako na sobě rovného!

PETER (*netrpělivě*): Dobře... Ale ty vousy štípou!

VANDERGRUNT: To je o moment. Jen co to odměříte a zjistíte - jako - že kanón musí do slévárny. A po cestě

se ztratí. (*Ironicky.*) Notabene, můžete si říci o foršus.
PETER (*sraží paty*): Nejsem hochštapler. Jsem voják.
VANDERGRUNT (s úsměvem): Jak kdo...

SCÉNA TŘETÍ

PŘEDEŠLÍ, GUSTAV, HANS, ELISABETH, *pak* VAN BERGEN

GUSTAV *vstoupí a uvádí* HANSE a ELISABETH.

GUSTAV: Honorace přichází. (*K Peterovi.*) Se messié le prefe de la vil avek són epúz. (*Představuje Petera.*) Mistr La Roche, který vás vypodobní, jak sedíte na kanónu a ráčíte v ruce držet zvon.

HANS: Sláva! Tak já si jdu sednout. (*Sedá rozkročmo na dělo.*) Máte nějaký zvon?

ELISABETH (*přísně*): Hansi! Dolů! Předně, kde je starosta? A vůbec... Fanfáry, spolky v krojích, družičky a vůbec nějaká sláva. Takhle jsem si to nepředstavovala. To měla být, panečku, událost!

VANDERGRUNT: Vzácná paní, sám Mistr La Roche se obtěžoval, to je vyznamenání pro celý Eidam.

ELISABETH: Vyznamenání! To jste hned hotovi. A to, že tady můj vlítnul do té bedny, že si odřel pro ten celý kanón svoje drahé nohy, a vůbec jeho zásluhy povšechně, to není vyznamenání pro Eidam? Co?

HANS (*chlácholí ji*): Elisabeth, socha bude. A v ruce budu držet zvon!

VAN BERGEN (*vstoupí rozjařen*): No, dobrý den. Kdepak je ten majstr?

GUSTAV (*představuje*): Messié le Bürgermeister...

VAN BERGEN (*podává ruku Peterovi, ke Gustavovi*):

Řekněte mu, pane učiteli, že máme letos moc dobré víno. Stavil jsem se ochutnat u sousedů... je to lahoda.

Ale já mám nejlepší.

GUSTAV (*pracně překládá*): Messié dy ke le vén e splendid. Il e en pé... moment... vokabilér (*hledá ve slovníku*) ivre, kom tužůr.

PETER (*bodře se směje*): Vén, vén...

ELISABETH (*netrpělivě*): Pane učiteli, kdybyste raději sehnal zvon, když můj muž má sedět modelem, ať vidíme, jak se to bude dělat. Hansi, sedni si.

GUSTAV: Milostivá paní, zatím snad postačí tenhle zvon, zároveň to bude symbolické, město sýra... (*Podává Hansovi skleněný poklop z předsednického stolku.*)

HANS (*sedí na děle*): To už mi dejte také ten sejra.

GUSTAV *mu podává sýr*, HANS *jí*.

VANDERGRUNT: Mistr si teď vezme míru...

ELISABETH: ... Hans! Drž se zpříma, vypni prsa.

PETER (*velikým kružítkem měří hejtmana i dělo a vrtí hlavou*): Dommage! Le canon est trop petit et le ventre trop grand!

GUSTAV (*překládá*): Prý dělo je malé, a břicho, můžeme říci hrudník, příliš veliký.

ELISABETH: Já jsem hned říkala, že se nějaký bronz bude muset přikoupit.

VAN BERGEN: Ale co vás napadá, milostpaní? To musí být právě materiál z toho kanónu.

VANDERGRUNT: Ovšem. Bude nutno, toť se ví... Mistr

už mi to říkal... odvézt dělo do slévárny, kde se teprve přesně určí rozměry.

ELISABETH: Rozměry! To je samozřejmé, že budou nadživotní.

VAN BERGEN: To přece nestačí ani na životní velikost. Považte, milostpaní, z tohohle musí být kanón, tedy menší, zvon, tedy zvonek, a to, co zbude, to bude hejtman... tedy hejtmánek.

ELISABETH: Hejtmánek? Podívejme se! (*Řve.*) Hans! Pojď dolů. Tos mi neřekl! Jak budeš veliký?

HANS (*nejistě*): To víš, cukrouši, obr nebudu.

ELISABETH: Jak budeš veliký, jsem se tě ptala?

HANS (*snaží se ji uklidnit*): No... vidět to bude!

ELISABETH (*přísně*): Jak budeš veliký? Ukaž!

HANS (*ukazuje nepatrnou výši*): No... asi takhle, počítám...

ELISABETH: Malinký! Ty budeš malinký!! To není možné. Tak nic. Socha bude alespoň v životní velikosti, nebo je utrum!

HANS: Ale, růžičko...

ELISABETH (*odstrčí ho*): Nic! (*Ke Gustavovi.*) Zeptejte se ho, jak by musel vypadat, aby socha byla aspoň jako on!

GUSTAV: Ale, milostivá paní...

ELISABETH: ... zeptejte se ho!!

GUSTAV (*k Peterovi*): Madame demande...

PETER (*ukazuje na Hanse*):... Énorme, énorme.

ELISABETH: Já rozumím, že jsi enormní. Dobře. Nebudeš jíst. (*Bere mu sousto sýra od úst.*) Budeš jako lunt, ale socha bude veliká... ať mají vztek.

VANDERGRUNT: Ale, paní. Nejde jen o sochu, musí tu

zůstat také kanón a zvon.

VAN BERGEN: Mějte pochopení pro vůli města. To se jednou odhlasovalo...

HANS (*přizvukuje nesměle*): To se ví, na tom jsme se dohodli.

ELISABETH: Ty se vždycky dohodneš. Tebe vždycky ošidí. Máš zásluhy, vystup z vlády. To není kumšt, být ve vládě, když jsou zlé časy. Jdi do opozice! Ty to nepotřebuješ.

SCÉNA ČTVRTÁ

PŘEDEŠLÍ, SISKÁ

SISKÁ (*vběhne*): Pane starosto, prosím vás... (*Vede si Van Bergenu stranou.*) Já vás sháním po celém městě. Milostpaní se vrátila.

VAN BERGEN (*zděšeně*): Sisko, tys pila rum.

SISKÁ: Milostpaní pije rum. K nepoznání se vrátila. Rozcuchaná, nemytá, šaty rozedrané. Týden bloudila po lesích, volá po vás.

ELISABETH: Slyšíte, Hans to nepotřebuje. Jde do opozice!

VAN BERGEN (*malomyslně*): Moment. Musím domů. Ženě se přitížilo.

ELISABETH: Aha. Utíkáte před odpovědností. Chcete se vyhnout rozhodování.

VAN BERGEN (*vykřikne*): Mlčte, ženská! Nepleťte se do politiky.

HANS (*výhružně*): Jak to mluvíš s mou ženou? (*Žene se k Van Bergenovi.*)

GUSTAV (*zadrží Hanse*): Pan starosta má nemocnou choť...

HANS (*směje se*): Pěkně nemocnou! Vzala mu švába. Utekla. Starosta má parohy!!

VAN BERGEN: Tak tyhle klepy se vám nevyplatí. Sisko, mluv! Je moje žena doma?

SISKA (*ulekaně*): Leží. Je nemocná...

ELISABETH (*k Van Bergenovi*): To jste se obrátil na tu pravou. Ta vám dosvědčí všechno, když s ní držíte.

GUSTAV (*vyjekne*): Paní, co to mluvíte?

ELISABETH (*slavnostně*): Mluvím, co jsem viděla. (*Ukazuje na Van Bergena.*) Ve vašem pokoji, ve vaší posteli jsem našla vaši služku. Támhle Sisku!

GUSTAV (*zděšeně*): Sisko, to není pravda?

SISKA (*plačky*): Je to pravda... Já ti to vysvětlím. (*Vzlyká.*)

GUSTAV *vykřikne a omdlí.*

OPONA

OBRAZ JEDENÁCTÝ

O ZLOMYSLNOSTI LIDÍ VŮČI BYTOSTEM
NADPŘÍROZENÝM

Před černou oponou.

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *vyjdou na předscénu.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... Co vám mám povídat. Ted' mne

najednou v Eidamu nikdo nezná. Prý jsem zbytečný cizinec a moje zásluhy o městský kanón jsou nežádoucí.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já to znám, pane. Se mnou je to jakbysmet. Prý bychom byli udělali nejlíp, kdybychom byli zůstali, kde jsme byli, a kanón sem vůbec nevozili. Danajský dar, říkají, a tak podobně. To je potom vděk.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: O to nic. Na to jsem zvyklý, že jsou na mne lidi jako na psa. Ale spát nemám kde. A to mne zbytečně demoralizuje. Když nastane hodina spánku, není myšlenky na útulný rodinný krb, jež by probudila mé lepší já a odvedla mne z hospody. Tak se stává, že mé lepší já spí pořád, kdežto horší já, které je přece jen mohutnější, je neustále vzhůru.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To mne nesužuje. Chodím spát do zříceniny nad Eidamem.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vždyť tam prý straší.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Právě. Lidi tam nechodí, čili je tam božský klid.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A strašidla?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To jsou delikátní tvorové. Solidní. Strašidlo drží slovo a je to vůbec anděl proti lidem. Strašidlo se zjeví a projeví přání. „Projdi se se mnou po cimbuří, nebo tě sežeru,“ mi řekla tuhle Bílá paní. Co jsem měl dělat? Prošel jsem se s ní po cimbuří a dala pokoj. Držela slovo.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A vy jste se nadýchal aspoň čerstvého vzduchu.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ovšem; před spaním. Bez ní bych se byl nikdy na cimbuří nepodíval. - Jedno strašidlo ovšem znám, které slovo nedrží. Tomu můžete dávat, co chcete, pořád hudruje.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To je ovšem zlá příšera. Zdejší?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ne, to asi neznáte. V Sudetách se vyskytuje. V noci chodí v sražených řadách a cvičí kvér-grify. Ve dne je to třeba lékárník.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A hrozné napohled?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ani ne. Urostlé, jednu ruku pořád nahore, krátké kalhotky, zelený klobouček a na nohou bílé teplice. Chodí a pořád říká „Es kommt der Tag...“ a má na to čas. - Německy „die Zeit“, anglicky „Times“.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já bych také věděl o jednom tvorů nadpřirozeném. Je to vodník.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: No, vodník je vyřízená věc. Toho definitivně popsal básník Kytic.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... a jo, to je ten, co napsal Erbici.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ano - v Erbici je ta báseň: Dnes je čtvrtek, zítra pátek...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... šiju, šiju si botičky, do sucha i do vodičky...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Abych měl i na pátek...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... ten svůj nový klobouček...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Sviť, měsíčku, polehoučku skrz ten hustý mrak, jak se ti ten Brixen líbí...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... Ať mi šije niť... jak vlny osením...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: ... po tobě hrají mé vzpomínky a...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Růže stolistá.

OBA ŽOLDNĚŘI: Hynku, Viléme - Jarmilo!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To se mi moc líbí, že jste tak sečtělej!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já čtu moc. Když už jsem se to musel ve škole proti své vůli naučit, tak to chci amortizovat.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Leč já neměl na mysli tohodle
vodníka romantického, já myslil toho novodobého...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Jak je protaženej v těch rourách ve
vodovodu!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Znáte tragédii vodníkovu?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Japane! Vždyť jsem to s vámi psal!

OBA ŽOLDNĚŘI (*zpívají*):

TRAGÉDIE VODNÍKOVA

1. Je to prastarý zvyk v našem rodu,
Že po tučném hodu
Užíváme zaživací sodu,
Z vodovodu vodu.
Tuhle zase byl rodinný podnik,
Vodovod však přestal fungovat,
Vrazím tam drát, vylít na mne vodník,
Začal mi ten drát brát.

I. refrén:

Mít vodníka v bytě, to je tíseň,
Ničí koberec z kokosu,
Kape vodu z obou šosů,
Na ubrusu sráží rosu, ba i plíseň.
A před domem lidí plný chodník,
Děti mi v komoře pláčí,
Prý slyšely na pavlači,
Ze jsou u nás vyzvědači, žádný vodník.
Raník měl úvodník o vodníku,
Večerník mi nadal podvodníků.
Do bytu mi vtrhla policie:
Že prý těm bajkám nevěří,
A už jsou tu reportéri,

Od filmu operatéri, jak prý žije?

2. Tu však pod vlivem rostoucí fámy
Začly chodit dámy.
Jedny od něj chtěly autogramy,
Jiné bydlet s námi.
Došly i anonymní dopisy,
Od vodárenské správy spisy:
Od obdržení do osmého dne
Ať zaplatí vodné.

II. refrén:

Náhle vodník vyzná služce lásku,
Drhne za ni šosem schody,
Služka sdílí jeho svody,
V noci chodí kolem vody na procházku.
Na svatbu však ani pomyšlení:
Nemá potvrzení daní,
Křestní list, konskripční, ani
Důkaz tady není, že byl na cvičení.
Nechte si lejstra, já chci svobodu!

Řek vodník a šup do vodovodu.
Bojím se, že to služku zahubí,
Kudy chodí, tudy skučí,
Dítě jí brečí v náručí,
Kdežto otec smutně bručí
Zase v potrubí.

OBRAZ DVANÁCTÝ

UČITEL ZAHODÍ BRÝLE

Komůrka učitelova. Podobně stísněná místnost jako v obraze pátém: Komůrka učitelova je také v starostově hostinci. Nepořádek je tu však čistý, jaksí malebnější a vzdělanější. Vlevo, na místě, kde u starosty byla postel, stojí harmonium, na něm množství knih a not. Na zdi visí loutna. V pozadí okénko s veselou záclonou. Vpravo dveře, u nich staré, ale pohodlné křeslo.

SCÉNA PRVNÍ

GUSTAV, KRIŠTOF, *pak* SISKA

GUSTAV *sedí zkroušeně v křesle, je přikryt pokrývkou, nohy má na stoličce a pod hlavou má podušku.*

KRIŠTOF (*sedí na stoličce u harmonia*): Je to štěstí, že jsem tam nebyl. Byl bych dal někomu na hlavu a mohla být mela.

GUSTAV (*znaveně*): Ostuda je stejně...

KRIŠTOF: Starosta to ututlá a hlavní, že kanón zůstal kanónem. Kdyby něco, máme ho. A já jdu. Sbohem.

GUSTAV: Děkuji vám za sýr. (*Ukazuje na kulatý eidamský sýr, který leží na prosté ošatce vedle křesla na stolku.*)

KRIŠTOF: Ale, hlouposti. A kuželky dnes... (*Uvědomí si, že Gustav churaví.*) No ovšem, vždyť... (*Rozpačitě.*) Tak sbohem. (*Odejde.*)

SISKA *vstoupí.*

GUSTAV (*spatří ji, vstane a chce odejít, chladně*): Až uklidíte, zavolejte mne.

SISKA (*ho energicky posadí na židli u harmonia*): Nepřišla jsem uklízet. Přišla jsem si s tebou promluvit. (*Po celou scénu má pláč na krajíčku a mluví sice důrazně, ale roztřeseným hlasem.*)

GUSTAV (*urazeně*): Já s tebou domluvil.

SISKA: Ještě jsi mi nikdy nic neřekl. A vůbec, cos na světě, nepromluvil kloudného slova.

GUSTAV (*hloupě a bolestínsky*): Na mne s výčitkami! To je nová taktika.

SISKA: Pořád tomu věříš, že jsem tě podvedla?

GUSTAV (*vykřikne*): Bylas ve starostově posteli, anebo nebylas?

SISKA (*podrážděně*): Bylas nebylas, to jsi celý ty! A proč jsem tam byla, to tě nezajímá. Že mne tam starosta nacistal, abych kryla jeho ženu, která mu utekla... abych zachránila jeho pověst. To tě nezajímá a to tě neponíží, že já musela ztratit svoje dobré jméno, abych kryla špatnosti jeho ženy!

GUSTAV (*mírněji*): No... promiň, já slyšel, co řekla paní hejtmanová.

SISKA: Ty máš uši jen pro honoraci. A oči máš jen proto, abys je zavíral! A vůbec: Co je ti do mé pověsti? Řekls mi někdy, že o mne stojíš? To tvoje omdlení na radnici a to, že tady teď kňouráš, to je tvé první vyznání lásky!

GUSTAV: Sisko, přece víš, že moje postavení ve městě...

SISKA (*přeruší ho*): ... to je tvá největší hanba! Víš stejně

dobře jako já, co jsou to starostovy ctnosti. Víš, že hejtman by prodal celé město za sochu, jen aby ho žena doma neztloukla. A to sis musel také všimnout, že zámecký pán je moc zadobře s lidmi, kteří platí spropitné yberlandským penízem! (*Hodí mu minci. Gustav ji namyšleně prohlíží.*) To jsou lumpové. To víš stejně dobře jako já. Ale že ty jsi z nich největší, to nevíš. Protože ty tancuješ, jak oni hrají. (*Vzlyká.*)

GUSTAV (*kantorsky*): Dívám se na svět, Sisko, z vyššího stanoviska.

SISKA: Ten, kdo se na svět dívá a ke všemu kývá, mne nebaví. A mezi námi je konec, to jsem ti chtěla říct... A ode dneška si tady budeš uklízet sám. (*Odchází, vrátí se ode dveří, hodí po něm polštářem, plačky.*) A mám tě ráda, prevíte! (*Odejde.*)

SCÉNA DRUHÁ

GUSTAV, *sám*

GUSTAV (*sedí sklesle u harmonia a zamyšleně brnká na klávesy, přitom opakuje*): Ten, kdo se na svět dívá a ke všemu kývá... vlastně má pravdu. (*Poznenáhlu z brnkání přechází v doprovod zpěvu, který je čím dál smělejší a energičtější.*)

CO NA SVĚTĚ MÁM RÁD...

Ten, kdo se na svět dívá a ke všemu kývá,
Ten samozřejmě bývá vždy vážený a ctěn.
Takový mozek ptačí, tomu to snad stačí,
Já, ať se páni mračí, já musím s pravdou ven.

(Hudba. Gustav vstane a zpívá s doprovodem orchestru.)

Co na světě mám rád, nedám si brát,
Než s lumpy tancovat, to se chci radši prát!
Teď slyšte, drazí páni, mé písně poslání:
Teď je po tancování, teď se budeme prát.

(Sotva dozpívá poslední verše a zavře energicky harmonium, ozve se za scénou obrovský výbuch. Gustav sebou trhne.) Vida, něco bouchlo a nelekl jsem se. A že to byla rána... A podíváme se, co to bouchlo, a hned se podíváme, kdo v tom má prsty, protože to vypadá na nějaký atentát, a to bych se na to podíval! *(Otevře okno a dívá se ven. Pod okny zděšený křik a hlasy: Pane učiteli, radnice vyletěla do povětří... Hoří!! Gustav odchází, u dveří se zastaví a sejme brýle.)* Ty brejle mi pořád překázejí! Vidím bez nich také. *(Zahodí je a prudce odchází.)*

SCÉNA TŘETÍ

GUSTAV, PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ, PETER

GUSTAV *se srazí ve dveřích s PRVNÍM a DRUHÝM ŽOLDNĚŘEM, kteří přinášejí Petera v sochařském přestrojení. PETER je v bezvědomí.*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Už ho neseme, pane učiteli.

GUSTAV: Mistr! Co se stalo?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To jsou věci... *(Ukládá s Druhým Petera na zem.)* Radnice, pane učiteli, je momentálně ve vzduchu.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tam, co byla radnice, je teď hřiště a na něm stín, protože radnice je mezi sluncem a zemí...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ:... Teďka je vítr, radnici to nese k západu, takže se neví, kam dopadne. Hasiči lítají s plachtou po celém městě...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Portýr už je dole: vyskočil, ale dopadl zrovna vedle plachty.

GUSTAV: A co Mistr tady...?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ten zrovna vybíhal z radnice, když to bouchlo. Ještě zahazoval sirku. A ta socha, jak drží balkón, ta ho vzala semhle do týla.

GUSTAV: Uvolnit hrdlo a omývat studenou vodou. Hned se vrátím. (*Odejde.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já bych ho nenechával ležet, aby se mu nesrazila krev.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*zatím přinese z kouta nádobu s vodou a šátek*): To snad tedy ani nestojí za to ho křisit.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Nechal bych Přírodu ukázat, co umí. Když pomyslíte, jak z nepatrného semínka, které mnohdy nevědomky v kapse nosíte, vzroste staletý dub, jenž přečká generace...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... a v jehož stínu z podzima dítky si ohníčky rozdělávají a na pastvě draka pouštějí, první to znamená, že vánoce jsou za dveřmi...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: ... aby pak povyroستouce na jaře do kůry onoho velikána ryly v sladkém oparu prvního milostného vznětu vytoužené jméno milčino a posléze, když se v starce proměnily, šmahem tučet paží musily spojit, aby velikána toho obejmuly, považte, jaká je síla Přírody...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ:... A on tu zatím pořád leží. Víte co,

omyjeme ho jen tak pro svědomí... (*Omývá Petera, zarazí se.*) Podívejte se, co mu dělají vousy. (*Tahá Petera za falešnou bradu, která na gumičce péruje.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak to už je zle, když vousy mají vůli.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ale to jsou vůbec cizí vousy, ty s ním nesouvisí!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*skloní se k Peterovi a pozná ho*): Človče, vždyť to je ten chlap, jak jsme ho přivázali ke stromu!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Podívejte se na něj... v přestrojení jde za námi... (*Peter nabývá smyslů a namáhavě se pokouší povstat. První žoldněr ho udeří kulatým sýrem do hlavy, Peter zase omdlí.*) Prozradil by, že jsme z Yberlandu žoldněři.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Zase bychom řekli, že on je plukovník.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Počkat, to ho vzkřísím; protože to si nedám ujit. (*Chce ho omývat.*)

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ne! Řekl by, že jsme lupiči. Vemte ho definitivně.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *uchopí loutnu a rozprahuje se na Petera.*

SCÉNA ČTVRTÁ

PŘEDEŠLÍ, VAN BERGEN, pak GRETA

VAN BERGEN (*vstoupí*): Co děláte?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*honem ovívá Petera loutnou*): My ho

ovíváme.

VAN BERGEN: To je neštěstí. A tady Mistr prý přišel k úrazu. Máme po radnici, po Mistrovi a ještě ostudu. *(Peter se probere z bezvědomí a strhne si plnovous. Van Bergen ho pozná.)* Hůůů, co to vidím? Mistr není Mistr! *(K Peterovi.)* Kde se tu berete, příteli?

PETER *(vytasí dýku, k žoldněřům)*: Tady jste, lumpové. Teď vás mám.

VAN BERGEN: Pane obchodníku, mějte rozum -

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To není obchodník, to je plukovník.

PETER *(se po něm rozmáchne)*: Víc už nepromluviš!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *(zkroučí mu ruku a srazí ho k zemi)*:
To ostatní řeknu já.

GRETA *(vběhne, hystericky)*: Slyšela jsem jeho hlas! *(Spatří Petera.)* Ano, to je ten zlosyn. To je ten ďábel, který rozvrátil moje manželství!

VAN BERGEN: Greto, lehni si. *(K ostatním.)* Ještě má horkost.

GRETA: Poslechla jsem svodu jeho hlasu, šla jsem za vášní, a on chtěl jen razítka...! Teď jsem se vrátila a chci pykat. *(Padne na kolena před Van Bergenem.)*

VAN BERGEN *(k žoldněřům)*: Nikde nebyla. Jenom stůně.

SCÉNA PÁTÁ

PŘEDEŠLÍ, HANS a VANDERGRUNT, pak GUSTAV

HANS *(vběhne)*: Byl to asi atentát. Bude se zatýkat.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Můžete začít tady. *(Ukazuje na Petera.)* To je plukovník yberlandské armády.

GRETA: Hrůza hrůzoucí! To jsem nevěděla. Já zradila Eidam! (*Zhroutí se do křesla.*)

VAN BERGEN: Cos mi to udělala?

VANDERGRUNT: Nesmysl. Toho pána přece známe. Je to obchodník.

HANS: No a co ty vousy? Proč z něho byl najednou Mistr tentononc...

PETER: Byl jsem oloupen o svůj náklad. Šel jsem po stopách lupičů v převleku. Teď jsem je dopadl a ještě mají drzost obviňovat mne.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak my jsme vás oloupili?

PETER: Ovšem.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A náklad jsme odvezli?

PETER: Ano.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ten náklad jsme přivezli do města?

HANS: To přivezli... počkejte! Ale ten náklad byl kanón BARBORA. (*K Peterovi.*) Tak vy jste vezl kanón? Tak vy jste pašerák zbraní? Vy jste pašoval zbraně přes Eidam? A to vás, panáčku, zavřeme.

GRETA: Do želez ho dejte, do želez, aby už nikoho nesváděl!

VAN BERGEN (*kterému zatím Vandergrunt něco šeptal*): Ale ty dva zavřete také. Jsou to lupiči.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Protestujeme! Nebýt nás, neměli byste ani kanón, ani lumpa.

HANS (*vystřkuje Petera a žoldněře ze dveří*): Do basy, honem, honem!

GUSTAV (*vstoupí*): Tak to byl pokus o zničení TĚŽKÉ BARBORY, jenže se to nepovedlo. Radnice je na cucky, ale kanón je celý. A někdo z vás, jak tu jste, v tom má prsty.

VANDERGRUNT: Pane učiteli, jak se opovažujete?

GUSTAV: A co tu vůbec chcete? Ven, ven, ven!

VAN BERGEN: Pane učiteli, já si zakazuji...

GUSTAV: Doma si zakazujte. Pronajal jste mi tenhle pokoj? A platím vám nájemné? Tak ven! (*Vystrkuje všechny ze dveří.*)

GRETA (*v křesle*): Já pykám...

GUSTAV: Jděte si pykat domů, milostpaní. Tady se pykat nebude! (*Vystrčí ji ze dveří.*)

Hudba. GUSTAV přechází na předscénu, opona představující město se za ním zavře.

OBRAZ TŘINÁCTÝ

A KRUCAJDA, A HELE HO!

Před oponou města.

Hudba.

GUSTAV (*zpívá*):

CO NA SVĚTĚ MÁM RÁD...

Ten, kdo se na svět dívá a ke všemu kývá,

Ten samozřejmě bývá vždy vážený a ctěn,

Takový mozek ptačí, tomu to snad stačí,

Já, ať se páni mračí, já musím s pravdou ven.

Co na světě mám rád, nedám si brát,

Než s lumpy tancovat, to se chci radši prát!

Ted' slyšte, drazí páni, mé písně poslání:

Ted' je po tancování, ted' se budeme prát!

Během písně přibíhají PRODAVAČKA, PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ OBČAN, ŠKOLNÍ DÍTKY, SISKA a *udiveně naslouchají.*

SISKA: Gusto, já tě nepoznávám. To už neplatí: Učitel koupil kozu, starosta ji vzal?

GUSTAV: A koupil jsem si kozu a starosta mně ji vzal! A nejen to, druhý den dával hostům smažené kůzlečí ze staré kozy.

PRODAVAČKA: No ne!

GUSTAV (*k Prodavačce*): A vám se ztratil kocour, co? A druhý den byl v hospodě zajíc na smetaně.

PRODAVAČKA: Chudák Mourek!

GUSTAV (*k občanovi*): A tobě se ztratil o pouti med z úlů?! Jdi se podívat, jak hejtmanovi teče po bradě. (*K Druhému dítěti.*) Tady Pyšvejcová, tvůj tatínek si zpívá o mně posměšné písničky, ale o tom nic, že Vandergrunt má plot z cihel, které byly objednány na novou školu!

DRUHÉ DÍTĚ: Jéééé! A my máme školu ve věži!

PRVNÍ OBČAN: Pane učiteli, vy jste prokouk!

GUSTAV: Ano, prokouk! Zahodil jsem brýle. A se mi zdá, že jsem vás učil něco zpívat o konšelích. Tak se bude zpívat teď jinak... (*Hudba. Gustav zpívá.*)

DRUHÁ KONŠELSKÁ

Do vína leje
Špínu, pomeje,
Doma se směje,
Ze je kabrňák.

Ve jménu vlasti
Dukáty chrastí,
Kapsu si mastí,
Je to darebák.
Vždyť mu jde věru
Jen o kariéru,
Kdo je ten vykuk, zdalipak ho znáš?
VŠICHNI (*zpívají*):

To nebude nikdo jiný, věru,
Než vypečený bürgermeister náš!
A krucajda! A hele ho!
A všechno on, a my prej nic!
Tak tohle ne! To nepůjde!
Fuj - fuj - fuj.

GUSTAV:

I v plné zbroji
Ženy se bojí,
Na nic nemyslí,
Jenom na kanón.
Na ten si sedne
A v ruce jedné
V poloze svislý
Bude držet zvon.
To prý je ono,
V tom je naše spása,
Kdo je ten strašák, zdalipak ho znáš?

VŠICHNI:

Ta dutá hlava každému hlásá,
Že je to hejtman, ten náš mecenáš!
A krucajda! A hele ho!
A všechno on, a my prej nic!

Tak tohle ne! To nepůjde!

Fuj - fuj - fuj.

GUSTAV:

Za městem bydlí,

Na zámku sídlí,

Hrábě od vidlí

Však nerozezná.

Nic ho nebolí,

Jde přes mrtvoly,

Ale chudáka

Sedláka nezná.

Ve jménu hroudy

Staví na něj boudy.

Kdo je ten panák, zdalipak ho znáš?

VŠICHNI:

Dáme se poddat, tohle nevíme,

To přece nemůže být člověk náš!

A krucajda! A hele ho!

A všechno on, a my prej nic!

Tak tohle ne! To nepůjde!

Fuj - fuj - fuj.

VŠICHNI pod vedením Gustavovým odcházejí, hněvivě zpívající, do města.

OPONA

OBRAZ ČTRNÁCTÝ

KTERAK ZÁMECKÝ PÁN CHTĚL ALMARU OTEVŘÍT

U Vandergrunta. Sín na zemanové zámku. Pohodlný selský nábytek je rozestaven kolem těžkého stolu se zákusky a nápoji. Ze zařízení sálá vydatný statkářský blahobyť. Obrovské džbány, lesklé nádoby na zdech, medvědí kůže. V pozadí bytelná vyřezávaná skříň s dvoukřídlovými dveřmi.

SCÉNA PRVNÍ

VANDERGRUNT, VAN BERGEN, HANS, KRIŠTOF

VŠICHNI *dojídají a popíjejí.*

KRIŠTOF: A to mi nejde do hlavy, hejtmane, že když máš někoho zavřít a vedeš ho do vězení, že ti může utéct, než je zavřený.

HANS: Dal jsem ty dva nahoru do věže. Letím dolů, slyším kravál. Rozuměj, cizince jsem chtěl dát do sklepa. Přijdu tam, na chodbě žalárník, teče mu krev z nosu. Prý utíkal přes zahradu směrem sem...

VANDERGRUNT: Nesmysl. To bychom ho tady museli vidět.

VAN BERGEN: Na tom nic nezměníme, že cizinec utekl. Ostatně, jestli to byl Yberland'ák, dobře, že upláchl, nebude aspoň zápletka. Tak si myslím, že sepíšeme protokol, abychom měli krytá záda před veřejností.

HANS: No tak, pane učiteli, napište to. *(Rozhlíží se.)* Kde

zase lita? Kde je ten učitel?

VANDERGRUNT (*s klidným úsměvem*): Učitel nepřijde... Dovolil jsem si výjimečně rozhodnout bez vás a dal jsem pana učitele do žaláře.

KRIŠTOF (*užasle*): Co?

VAN BERGEN (*rozčileně vstane*): Ale to je přece nemožné, pane kolego. Vy jste překročil svoji kompetenci, vy jste překročil moji kompetenci. A bez zatykače, který vydávám jenom já...

HANS (*přeruší ho, rozhorleně*): ... a který, s dovolením, já musím spolupodepsat... a vůbec, jaký je to postup, zavírat do vězení bez hejtmana?!

KRIŠTOF: My jsme si jednou slíbili, že jeden bez druhého nehneme prstem, a vy tady, zámecký pane, takovéhle underholty. To mne může rozčilit!

VANDERGRUNT (*velmi klidně*): Já bych kladl důraz na to, že pan učitel od včerejška nepřestal bouřit město a popichovat lid proti konšelstvu.

HANS: To mne nezajímá! Mne zajímají formality. Jak já vypadám před svými voliči?

VANDERGRUNT (*velmi sladce*): Prosím pěkně, rád bych pány upozornil, že s voliči je utrum.

HANS (*rozhořčeně*): Co?! S mými? Chcete slyšet výsledky v jednotlivých okresech? Já měl, pane...

VANDERGRUNT (*s úsměvem ho přeruší*):... měl. Já také měl a oni také měli. (*Ukazuje na Van Bergena a Křištofa.*) Měli jsme, pánové, voliče, ale nyní máme ostudu. Vážně: vy jste patrně neslyšeli, co vaši, moji, naši voliči všichni dohromady zpívali pod vedením učitelovým na náš účet?

HANS (*užasle*): Tak to je lumpárna!

KRIŠTOF: Já jsem klidný. Já mám nejlepší sejra a každý to ví.

VAN BERGEN (*zmateně*): Něco se musí dělat, abychom měli krytá záda.

VANDERGRUNT: Měl bych plán a myslím, že ne špatný. Cizinec utekl... to není k zahození. To se hodí hlavně paní starostové. (*Van Bergen chce něco říci, otevře ústa, ale rozmyslí si to. Vandergrunt rozšafně.*) Nu a zbyli nám dva lupiči, na to je trest smrti, současně pašeráci zbraní, na to je také trest smrti. A buřič, lhář a palič... učitel, protože není důkazů o tom, že on nevyhodil radnici do povětří.

KRIŠTOF: No, no, no, to je silné.

HANS (*umlčí ho*): Počkej, Křištofe.

VANDERGRUNT: My musíme energicky dokázat, že pan učitel je spolčen s lupiči, a musíme provést exekuci. Lid uvidí, že byl oklamán a že mu vládne dobrý starosta a že pan hejtman si zaslouží sochu v nadživotní velikosti.

KRIŠTOF: Tak to ne. Popravit učitele a dva lidi, jen aby se zachránilo renomé, to já nehraju.

VAN BERGEN (*k Vandergruntovi*): Já myslím, že jste přestřelil.

HANS (*vyhýbavě*): Já bych musel mluvit se ženou.

VANDERGRUNT: Ta věc by spěchala. Poprava by musela být za týden.

VAN BERGEN: To si nemohu vzít na svědomí. Uvažujme o něčem jiném.

KRIŠTOF: To jsou pro mne moc horké kaštany. Ty já z ohně tahat nebudu.

VANDERGRUNT (*opět rozšafně a uhlazeně*): Pěkně prosím, myslel jsem, že to půjde hladce. Ale když je to takhle... podívejte se, pánové... měl bych tu almaru. (*Ukáže na skříň.*) Je to pěkná almara a hodně se do ní vejde. Je plná. Chovám v ní dokumenty, různé dopisy, smlouvy a doklady. (*K Van Bergenovi.*) Našel byste tam ty vytržené listy ze své hlavní knihy, jakož i různé dopisy, které jste psal mně o něm. (*K Hansovi.*) Jsou tam i opisy smluv o oněch pozemcích, které jste druhdy od města odkoupil. A vesměs podobné maličkosti. (*Slad'ounce.*) Velmi nerad bych, prosím pěkně, tu almaru otvíral a dal k veřejné dispozici.

KRIŠTOF: Pro mne ji otevřete. O mně tam nic není. Já mám čisté svědomí.

VANDERGRUNT: Jak myslíte. (*Jde ke skříni.*)

HANS a VAN BERGEN (*křičí*): Ne! Ne!

KRIŠTOF: Ale ano!

HANS (*naléhá*): Křištofe, já tě prosím, řekni také, ať to neotvírá.

VAN BERGEN (*stejně*): Křištofe, měj rozum. Máš u mě do smrti zadarmo, co vypiješ a sníš.

KRIŠTOF: Já si za sebe zaplatím. Ať to otevře.

HANS a VAN BERGEN *padnou na kolena, objímají Křištofovi nohy vzlykající.*

HANS: Křištofe, to nám neuděláš, proboha tě prosím. Žena by mne zabila.

VAN BERGEN: Udělej to ze starého kamarádství. Ať to, Ježíši Kriste, neotvírá!

KRIŠTOF (*znechucen*): Heleďte, vstaňte. Já se za vás

styším. (*K Vandergruntovi.*) Tak to raději nechte zavřené!

HANS a VAN BERGEN: Křištofe, ty jsi zlatý! (*Objímají ho.*)

VANDERGRUNT: To znamená tedy, že dnes je neděle a od zítřka za týden bude poprava. A s velikou slávou.

HANS (*horlivě*): No, to stihneme. Ve středu může stát lešení...

VAN BERGEN: Ale aby se mi soud neprotáhl!

VANDERGRUNT (*podává mu listiny*): Obžaloba je vypracována i s rozsudkem.

VAN BERGEN (*listuje v papírech*): To mně moc uleví...

VANDERGRUNT: Doporučoval bych značnou okázalost. Musí to být slavnost.

HANS: Jako staří Říman: chléb a hry. Já bych mohl jít v čele průvodu a něco lidem rozhazovat.

VANDERGRUNT: Chléb a hry není špatné. Mám chabou mouku od loňska...

VAN BERGEN: ... napečeme z toho rohlíky.

HANS (*nadšeně*): Rohlíky! Budu rozhazovat veliké rohlíky!

VAN BERGEN (*netrpělivě*): To ale na to musíme hned vlítnout. Nebezpečí v průtahu! Pojd', hejtmane. (*Odchází.*)

KRIŠTOF (*odchází s nimi. Na odchodu vrtí hlavou*): Já nevím, sakra. Ba ne, ba ne... Já asi dneska neusnu...

Odejdou.

SCÉNA DRUHÁ

VANDERGRUNT, PETER

VANDERGRUNT *otevře skříň, ze které vystoupí PETER a otírá si čelo.*

PETER: Vy jste mě prohnal! Co kdyby to byli otevřeli?

VANDERGRUNT: To je neznáte. Já však je znám tak dobře, že ani ty dokumenty nepotřebuji. Kůň je, pěkně prosím, osedlán, a pospěšte si. Příští pondělí popravují vaše dva vojáky. To je pro vás důvod k intervenci. Celé okolí bude ve městě. Odpor bude nepatrný. *(Podává mu plán.)*

PETER *(nahlíží do plánu)*: Plán města. *(S despektem.)* To my máme daleko podrobnější.

VANDERGRUNT: Ty označené domy jsou moje. Aby se dalo pozor při drancování.

PETER *(vojensky)*: V pondělí vtrhneme do Eidamu. *(Odejde.)*

VANDERGRUNT *(usedne do křesla, spokojeně si odfoukne)*: Dnes je neděle... *(Vtom tluče dvanáct hodin.)* Půlnoc... Tak za týden. Už je vlastně pondělí.

Hudba. Zešeří se a do místnosti vstoupí Tanečnice, představující Pondělí, ozářená modrým reflektorem. Pomalu kráčí na předscénu.

Opona představující město se za ní zavírá.

OBRAZ PATNÁCTÝ

KTERAK TÝDEN UTEKL

Před oponou města.

Balet.

PONDĚLÍ, středověké páže v úplně modrém kostýmu a s bílou škraboškou na očích, v ruce modrou láhev, zahajuje přízračný balet, k němuž nastupují postupně:

ÚTERÝ, pestře oděná maškara s burleskní maskou a trochu masopustního vzezření,

STŘEDA, zkroucený hrbáček v pískově žlutém plášti a stejném klobouku s velikým bílým lepenkovým nosem,

ČTVRTEK, rudě oděný mužíček s rudým širákem, zelenými nohavicemi a zeleným ohromným plnovousem,

PÁTEK, růžové strašidlo s plavými kučery, červeným nosem a černým ježatým knírem, v ruce ohromnou vidličku, na níž je nabodnuta ryba, a posléze

SOBOTA, objemná, kulovitá selka s rudou parukou, červenými tvářemi a celá bíle oděná.

Šest dní zatančí a odcházejí, poslední Sobota.

Konec hudby.

Hned za Sobotou, skoro jako by balet pokračoval, vyjde na předscénu ELISABETH, nedělně vyšňořená.

ELISABETH, KRIŠTOF, PRODAVAČKA

KRIŠTOF s PRODAVAČKOU přicházejí z druhé strany.

KRIŠTOF (*k Prodavačce*): Hejtmanka je zase v parádě...
ELISABETH (*se zlostně obrátí*): Starejte se o sebe, sýraři.
Je neděle, den Páně. Nesluší se chodit jako šupák. Kdo
v neděli o sebe nedbá, je celý týden na obtíž všem
svatým! (*Odejde.*)
PRODAVAČKA (*volá za Elisabeth*): Tos mi to dala! Já
mít muže hejtmana, chodím celý týden v nedělním.
KRIŠTOF (*sklesle*): Tak ona je neděle... To ten týden útek!
Já v noci nespím, ve dne nejím... snad ten zítřek ani
nepřežiju.
PRODAVAČKA: No jo, zítra... chudáci! Jestlipak o tom
vědí? Taky je mi jich líto.
KRIŠTOF (*dívá se vzhůru k věži namalované na oponě*):
Až támhle nahoře jsou zavřeni, ve věži. Já vím, že
naříkají...

Setmí se.

Opona se rychle otevře do příštího obrazu.

OBRAZ ŠESTNÁCTÝ

HEJTMAN TŘETÍHO HLEDÁ

Vězení ve věži. Holá místnost v nejvyšším patře eidamské věže. Vlevo u zdi dřevý slavník, vpravo chodbička vedoucí ke dveřím, jež jsou mimo scénu. V pozadí vpravo točité schůdky, vedoucí k těžkým zamřížovaným vratům, jimiž proudí světlo z vnějšího ochozu věže. Od spodní hrany vrat, jež visí na pantech, umístěných na horní jejich

hraně, vede silné lano šikmo do provaziště. Lano se znovu objevuje vpředu, kde volně visí z provaziště až skoro k zemi.

SCÉNA PRVNÍ

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*stojí uprostřed jeviště a ukazuje ke stropu*): Ten provaz se ztrácí v té dírcě a dál není vidět, protože jak je perspektiva, tak už tam pro tu díрку není vidět provaz a pro ten provaz není vidět dířka.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*stojí nahoře u padacích dveří*): Říkám vám, že je to jeden provaz. Tady se také ztrácí na půdě a jde patrně přes kladku tam k vám. Zatáhněte za to.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*věsí se na provaz, který visí ze stropu*): To se ani nehne.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*sestoupí k němu*): Ukažte. (*Věsí se za ním na provaz.*) To je strašná váha.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vždyť vám to říkám. Žádná kladka tam není. To s tou mříží nesouvisí!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*zlobí se*): Podle vás je to tu proto, aby se tahal holub za nohu! Nemáte dost síly, to je to celé. Kdybychom byli aspoň tři...

Za scénou vpravo se ozve rachocení klíčů v zámku.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Pozor, žalárník jde!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Jakoby nic.

OBA *usednou na těžkou kamennou desku uprostřed scény.*

SCÉNA DRUHÁ

PŘEDEŠLÍ, HANS, GUSTAV

HANS *vstoupí zprava, v ruce má velký svazek klíčů a přivádí GUSTAVA.*

HANS: Aha! Čekali jste žalárníka a zatím přišel hejtman!
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To je nějaká tlustá pocta! (*Spatří Gustava.*) Co tu chce úča?

HANS: Bude tu teď s vámi. Co si přejete k snídani?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*užasle*): Jak to?

GUSTAV (*smutně*): Jen si řekněte. Poručte si, co hrdlo ráčí.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Změna ve vedení? Nová kuchyně?... Dejte mi makaróny a ságo.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ságo?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To je neviditelné, když se uvaří. Sním makaróny, budu myslet, že už nic nemám, a neviditelné ságo bude příjemné překvapení.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Já si dám uzené koleno. To je viditelné.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ságo se ruší! Dvě uzená kolena. Ale z mimochodníka. Ten, jak tou jednou nohou brnká o druhou, má tadyhle takový mozol, takzvanou falešnou svíčkovou.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tedy dvě mimokolena, a kdyby nebyla... a vůbec, přineste lístek, co si tady potřebuju vzpomínat!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A hoďte sebou! A řekněte v
kuchyni, že je to pro nás!

HANS *odejde vpravo.*

SCÉNA TŘETÍ

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ, GUSTAV

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*ke Gustavovi, jenž malomyslně sedí
vedle obou žoldnéřů*): A vy jste si nedal nic?

GUSTAV: Nemám chuť.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Přítelíčku, když dávají, tak беру.

GUSTAV: Vás taky přejde chuť.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Nás? K smíchu, pane. Nejste zvyklý
být žalářovaný.

GUSTAV: Víte vůbec, proč si můžete vybrat, co chcete?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Proč mne nezajímá. Mne zajímá že
a kolik.

GUSTAV: No já jenom, abyste věděli, že to je na roz-
loučenou.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*radostně vyskočí*): Jde se odtud!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*stejně*): A to se mi líbí, že si napere-
me břuch. To oni, abychom to venku nepomlouvali.
Propaganda!

GUSTAV: Správně, správně, jde se ven, ale na popravu.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ale ne!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A kdo?

GUSTAV: Já.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... Ale, kamaráde, chudáku...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To je mi nemilé...!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ale to je o moment!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ovšem, to vám ani nepřijde!

Kolikrát u zubaře je to horší. Jako mně jednou trhal zubař zkaženou stoličku a nemohl se k ní dostat.

Všechny zuby kolem musel vyrvat a pak, když k ní mohl, zjistil, že je zdravá. To bylo, pane...!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*chlácholí Gustava*): Kdepak poprava, to je šmik!

GUSTAV: Jaképak litování - (*k Prvnímu*) - vždyť vy také!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*pokračuje v utěšování*): To se ví!

GUSTAV: Vy také na popravu.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*pořád stejně*): No právě! Já taky! (*Náhle pochopí, zděšeně.*) Co?!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A to je mi to nemilé!... (*Bodře.*) Ale hlavu vzhůru, hoši, jste mladí, celý život máte před sebou, ve dvou vám to uteče!

GUSTAV: Jak to ve dvou? Chcete říci ve třech, vy také jdete.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: No to je skvostné!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A to je mi to nemilé!... (*Zarazí se.*)

Vždyť je to nesmysl! Bez soudu nás nemohou popravit!

GUSTAV: Já byl souzen a odsouzen. A vy jste lupiči.

Lupičství vám bylo dokázáno a lupiči se nesoudí.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Lupiči se nesoudí... tak ať nám přiznají právo válčící strany!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*lehá si na slamník*): Kdy bude poprava?

GUSTAV: V poledne.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Pánové, to je nejvyšší čas uprchnout. Každý vám potvrdí, že před popravou to je nejlepší moment.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*zlostně*): Tak utíkejte!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Taky že utíkám. Vy ne?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*vztekle*): Kudy?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Na mou duši! (*Zlostně trhá provazem.*) Kdybych já měl sílu jako Herkules...!

GUSTAV: Oč běží, přátelé?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Ale on si představuje, že když se za ten provaz zatáhne, že se tamhleto mříž otevře.

GUSTAV: Počkejte, to mi připomíná, jak jsme toho lumpa hejtmana tahali z bedny. (*Prohlídne provaz a jeho upevnění.*) Pevný bod A, kladka B, naše síla S... ovšem! A vrata se otevřou!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*vítězně k Prvnímu*): Vidíte, on to umí říct! Ale měl jsem pravdu! Naše síla - kladka, břemeno Bř...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*vyskočí, vztekle*):... jenže břemeno Bř je moc těžké Těž a my to neutáhneme Neu!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To je to! Kdyby nás bylo víc, aspoň tři...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Kdybychom byli tři, ani nemluvím a tahám. Smůla...!

GUSTAV (*roztržitě*): Ovšem, kdybychom byli tři... (*Vzchopí se.*) Ale, přátelé, vždyť my jsme tři!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Fantazíruje!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To je popravní horečka. (*Ke Gustavovi.*) To vás přejde. Těsně před popravou se uklidníte a bude vám blaze.

GUSTAV: Uvědomte si to! Jsme tři! Podívejte se!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*zlostně*): Človče, jsme tu dva lupiči a jeden učitel!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To přece se nedá počítat! Jako učitel

byste mohl vědět, že dvě jablka a jeden ořech nejsou tři hrušky!

GUSTAV: Dva lupiči a jeden učitel jsou přece tři osoby, tři lidé!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*radostně*): Aha! Převést na společného jmenovatele!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Honem!

VŠICHNI TŘI *se pověsí na provaz a ze všech sil tahají. Vrata se otevřou.*

GUSTAV: Jsme svobodni!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Nahoru!!

VŠICHNI TŘI *pustí provazy a ženou se po schodech vzhůru. Dveře se ovšem hned zavírají a zapadnou, když vězňové doběhnou asi do poloviny schodů.*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tak zase dolů!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*rozčileně*): Pojd'te sem, honem! (*Pobíhá kolem provazu.*) Teď se mi rozbřesklo! My budeme všichni tři tahat, rozumíte, všichni tři! Až to bude nahoře... (*Ke Gustavovi.*) Ale to byste musel mazat! Tedy jedno karé nahoru!

GUSTAV:... Rozumím, já uháním nahoru...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... a my to tu chvíli udržíme. Vy proklouznete dveřmi...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ:... zvenku budete tlačit, my budeme tahat a něčím to tam vzepřete, aby se to už nezaklaplo.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak tahat!

VŠICHNI TŘI *táhnou provaz, dveře se otevřou.*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Účo, utíkej!

GUSTAV *pustí provaz a uhání po schodech vzhůru.*
ŽOLDNĚŘI *však váhu neudrží a dveře zapadnou*
Gustavovi těsně před nose.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*vztekle*): Já se zblázním!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Je nás málo. Potřebovali bychom
ještě jednoho: my tři bychom tahali...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... a ten jeden by utekl!

Rachocení zámku vpravo za scénou.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Hejtman jde... Hejtman nám
pomůže tahat!

GUSTAV: Nesmysl.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Pomůže, uvidíte. (*K Prvnímu.*)
Myslím šestnáctku!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To bych vzal už osmnáctku, je tady
on! (*Ukazuje na Gustava.*)

GUSTAV: Co to počítáte?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: My máme takové boudy a máme je
očíslované. Schovejte se!

GUSTAV: Ale...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Schovejte se a dávejte pozor. To
pochopíte. (*Skryje Gustava na schodech.*)

SCÉNA ČTVRTÁ

PŘEDEŠLÍ, GUSTAV *v úkrytu*, HANS

OBA ŽOLDNĚŘI *sedí klidně na kamenu uprostřed scény.*

HANS (*vstoupí*): Tady je lístek. (*Podá jim svitek papíru.*)

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To je taky hospoda. Podívejte se, všechno je škrtnuté!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: I guláš! (*Nahlíží do lístku.*)

HANS (*rozhlíží se po vězení*): Kde je?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*ukazuje na lístek*): Tady, hned na prvním místě!

HANS (*přísně*): Kam jste ho dali?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Vždyť jsme ho ještě neměli! Zatím je tu lístek.

HANS: Kde je ten třetí?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Jsou tu dva guláše: hovězí a vepřový... a oba pryč.

HANS (*křičí*): Učitel kde je?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k Prvnímu*): Podívejte se mezi moučníky...!

HANS: Nedělejte si blázný! Kde je ten třetí?!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*k Hansovi*): Podívejte se, jsme tu pořád jenom dva...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ne, tři. Má pravdu. S ním jsme tři.

HANS: Beze mne, beze mne!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: On myslí bez sebe... (*K Hansovi.*)

Aha, jako že jste bez sebe?

HANS: To už tak špatně vypadám?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ne, ale kecáte.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Hlavně, jestli někoho hledáte, bude nejlíp, když si ho najdete.

HANS: A taky že si ho najdu! *(Hans se prudce ohlédne a obrátí se tak zády k žoldněřům. První žoldněř rychle skočí za něj a skrývá se těsně za jeho zády. Hans provede několik pátraných skoků, První žoldněř je dělá přesně stejně a kryje se za jeho zády. Tak se dostanou oba až ke schodišti. Hans spatří Gustava.)* Aha! Schovávat se mi nebudeš! Dolů, dolů!

GUSTAV: Kdo se schovává? Já tu klidně sedím. *(Sestupuje k Druhému žoldněři a usedne na kámen.)*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *mezitím proklouzne za zády Hansovými a skryje se na Gustavovo místo na schodech.*

HANS *(spatří, že První žoldněř zmizel)*: Kde je zase?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Co je?

HANS: Učitel!

GUSTAV: Tady jsem.

HANS: Totiž neučitel!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Neučitel jsem já!

HANS *(křičí)*: Ten třetí!!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Pořád hledáte třetího! Do mariáše?

HANS: Ne, do vězení!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: To neznám. To jsem nehrál.

HANS: Zase si ho budu muset najít... *(Hans se plíží kolem kamene, Gustav se mu hbitě skryje za zády jako prve První žoldněř, Hans se prudce obrátí, Gustav přesně za ním. Hans vidí s hrůzou, že Druhý žoldněř je sám.)* Ale jak to?! Kde jsou?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Já jsem tu sám, dejte mi pokoj!

HANS *se prudce otočí, poskočí vpřed, zase se obrátí, ale mezitím* DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *skočil za GUSTAVA, takže oba jsou teď skryti za Hansovými zády.*

HANS *(bez sebe hrůzou):* Jéé!! To není možné! *(Úpí, náhle se udeří do čela.)* Aha! Schody! *(Plíží se ke schodům, Gustav a Druhý žoldněř stále za ním.)* Šupáci! Jedete ven!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *se belhá dolů. Na obličejí má navlečený chuchvalec koudele, který tvoří chundelatou bílou hřívu a plnovous.* HANS *před ním zděšeně ustupuje, pak ho sleduje do popředí scény.* DRUHÝ ŽOLDNĚŘ a GUSTAV *se za jeho zády skryjí na schodech.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *(změněným stařeckým hlasem):* Kdo mne to ruší v mé dlouholeté samovazbě?

HANS *(bezradně):* Kdo jsi?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Jsem hrabě Monte-Kristo! Již čtyřmecítma let jsem lidské tváře nespátril a teď vidím zvíře...

HANS *(klečí před Prvním žoldněřem, který je také shrben a přikrčen u země):* A kde jsou?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vždyť jsme tu všichni. Což nevidíš mých devatenáct starších bratří? *(Volá.)* Kamile! Jindro! Kobzulko! Kulichu! Kratochvíle! Sůvičko! Kde jste kdo? Pokloňte se pánovi. *(K Hansovi.)* Nevidíš?

HANS *(blábolí):* Nevidím...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A to jsi šílený ubožáku! Ulehni na

naš rodinný otoman. (*Chová se, jako by přistrkoval neviditelnou pohovku.*) Pěkný otománek, pohled', a kouzelný. Nic nemám v ruce, hmátnu pod podušku a hle... pomeranč, jak voní. (*Dělá, co říká, ovšem jen ve vzduchu, a strká Hansovi pomyslný pomeranč pod nos.*)

HANS (*děťsky*): Voní, voní...

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vidiš, už v tom lítáš!

HANS (*zoufale*): Já se probudím, já se musím probudit! (*Vstane, běží k portálu a bije hlavou do zdi.*) Hans! Probuď se!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ *si strhne koudel z hlavy, usedne na kámen*, DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *seběhne ze schodů k němu a usedne vedle něho*.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*přirozeným hlasem*): Snad abychom si dali řízek...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Dobře. Dva telecí řízky...

HANS (*se obrátil a vidí oba žoldněře. Myslí, že zešílel*): Hůůů!! Kde je?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Co je vám zase?

HANS (*s hrůzou*): Vždyť tu byl... dědeček Kristo... se Sůvičkou!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Teď je to ale už s panem hejtmanem zlé!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Snad abychom zavolali učitele. Vyzná se trochu v medicíně.

HANS: Učitele?! Kde je?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vy ho hledáte? Proč jste to neřek? Je na věži!

HANS: Co tam dělá?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Opaluje se. Žalárník ho tam pustil.
HANS (*zuřivě*): Tak pojd'te mi pomoci tahat! (*Popadne provaz.*)
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Beze všeho. (*Volá.*) Je nahoře všechno připraveno?
HANS: Co je?
DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*nedbale*): To je stran holubů...

VŠICHNI TŘI *táhnou za provaz, mříž se otevře, GUSTAV se v té chvíli objeví nahoře na schodech a proklouzne otevřenou mříží na ochoz věže.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*k Hansovi*): Viděl jste učitele?
HANS (*pustí provaz, mříž se zaklapne*): Lumpové! To si odnesete!!

ŽOLDNĚŘI *se smějí*, HANS *zuřivě odběhne vpravo.*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*volá*): Haló, účo, tlačte zvenku, my taháme.

OBA *tahají za provaz, GUSTAV se opírá zvenčí o mříž, která se pomalu otvírá.*

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: A vzepřete to tam!

GUSTAV *proklouzne dovnitř, pustí mříž a utíká po schodech dolů. Mříž rychle sklapne.*

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*zuří*): Proč to pouštíte!!?
PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*stejně*): Teď můžeme začít znova!!

GUSTAV (*rozčileně*): Kamarádi, strašné věci. Plné ulice lidí. Celý kraj se sešel v městě!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*křičí*): Bodejť ne, když je poprava!
Já bych také šel!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ (*řve*): Vždyť půjdete, buďte klidný!

GUSTAV: To je vedlejší! Z věže je vidět daleko do krajiny. Z obzoru se blíží armáda.

OBA ŽOLDNĚŘI (*zděšeně*): Coooó?!

GUSTAV: Vojsko táhne na město!!

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Jestli jsou to Yberlandáci, tak jdou za námi.

GUSTAV: Jak to víte?

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ (*k Prvnímu*): Máme mu to říct?

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Teď musíme!

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: My jsme totiž u nich byli žoldnéři a vzali jsme švába.

GUSTAV: Proto vás zavřeli a odsoudili. Proto na mne svedli atentát!... Teď chtějí napadnout město.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: A co ti lidé dole, ti by se neubránili?

GUSTAV: Nikdo nic netuší.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak pojďte rvát! Snad nás uslyší.

Hudba.

GUSTAV a ŽOLDNĚŘI (*pokročí na rampu a zpívají*):

CO NA SVĚTĚ MÁM RÁD...

Nebud'te, lidi, hluší a nastavte uši,

Chceme vás, na mou duši, upřímně varovat:

Nemáte ani zdání, že jsou s vámi páni,

Falešně hrají s vámi, chtějí vás obehřát.

Co na světě mám rád, nedám si brát,
Než s lumpy tancovat, to se chci radši prát!
Nebud' te, lidi, hluší a nastavte uši,
Nechceme, na mou duši, nic víc než varovat.

OPONA

OBRAZ SEDMNÁCTÝ

BARBORA MĚSTO SPASÍ

Před oponou města.

SISKA, PRVNÍ, DRUHÝ a TŘETÍ OBČAN,
PRODAVAČKA, DÍTKY, KRIŠTOF

VŠICHNI *stojí v hloučku, SISKA pláče.*

PRODAVAČKA: Já se jí nedivím, že brečí. Když má
někdo někoho rád, tak ho má rád i pod šibenicí.

SISKA (*vzlyká*): Vždyť on nic neudělal...

PRVNÍ OBČAN: Neudělal... Přece ho neodsoudí jen tak
ze špásu.

DRUHÝ OBČAN: A se dvěma lupiči, ještě ke všemu.

SISKA (*pláče*): Já ho přivedla do neštěstí. Neměl zbytečně
mluvit.

TŘETÍ OBČAN: Nejdříve konšelstvo chválí, pak na ně
nadává.

DRUHÝ OBČAN: Verdikt je verdikt...

SISKA: Já konšelům nevěřím.

KRIŠTOF (*smutně*): Já už taky ne.

DRUHÝ OBČAN: Konec konců, ruku na srdce. Rádi bychom jim věřili, ale nevíme, na čem jsme.

Pauza. SISKÁ vzlyká. Za scénou ozve se z velké dálky slabounký trojhlasný zpěv písně Co na světě mám rád.

KRIŠTOF: Kamarádi, už mně hlava třeští, anebo slyšíte také? Kdo to zpívá?

VŠICHNI *naslouchají. Zpěv se zesiluje.*

SISKÁ (*vykřikne*): To Gustav na nás volá z věže!!

KRIŠTOF (*k dětem*): Běžte se honem podívat na hradby, co se děje!

PRVNÍ a DRUHÉ DÍTĚ *odběhne.*

PRODAVAČKA: Ježíši Kriste! To by byla válka!

PRVNÍ OBČAN: Válka na první úder! To bychom prohráli.

DRUHÝ OBČAN (*k ostatním dětem*): Děti, utíkejte domů.

TŘETÍ OBČAN: Co si počneme?

SISKÁ (*rázně*): Co si počneme... Půjďme na ně!

PRVNÍ a DRUHÉ DÍTĚ *vběhne.*

PRVNÍ DÍTĚ: Strašné vojsko táhne!

DRUHÉ DÍTĚ: Už jsou před branami!

PRODAVAČKA: Budou drancovat a pálit!

KRIŠTOF: Hrome, to budou! Kdybychom je sem pustili. Ale my je sem nepustíme! Půjďme na ně.

PRVNÍ OBČAN: Holýma rukama? Vždyť nic nemáme.
SISKA: Hrome, chlapi, máme odvalu a máme co bránit!
DRUHÝ OBČAN: A máme BARBORU!
KRIŠTOF (*radostně*): A já mám ten tvrdej sejra.
VŠICHNI: Sem s BARBOROU!

Hudba. Děti přitáhnou na scénu TĚŽKOU BARBORU.
KRIŠTOF *přivleče koš s kulatými červenými sýry.*

VŠICHNI (*zpívají*):

Co na světě mám rád, nedám si brát,
Než s lumpy tancovat, to se chci radši prát!
(*Za doprovodu ryčné scénické hudby nabíjejí všichni BARBORU sýry a pálí do kulisy. Pak, ozbrojeni klacky a improvizovanými zbraněmi, které si přinesli zároveň s dělem, vyrazí do kulisy za křiku.*)
Na ně!!!

OPONA

OBRAZ OSMNÁCTÝ

DAVID A GOLIÁŠ

Před černou oponou PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ vyjdou na předscénu.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: ... To se mi tedy od těch Eidamských
moc líbí, jak se do toho dali, to si chválím...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Počkejte, tady už není Eidam, tady
jsme my dva a před námi náš zákazník, náš pán. (*Ukáže*

na publikum.) A ten čeká v této chvíli na své politické sousto.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Aha. Nadešel moment, kdy břitká satira se má vyhoupnout na tato prkna.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ovšem. Zde je to místo, kde dva intelektuální klauni pohazují si míčkem abstraktních představ.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vidím, že čtete kritiky.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Před deseti lety to jeden vymyslel a ti ostatní s tím od té doby vystačili.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vy byste prostě rád viděl, aby naše bystré šlehy se jaly dopadat hlava nehlava.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Bohužel právě vzhledem k určitým nehlavám to asi nepůjde.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: To je to, že oni (*ukazuje na publikum*) by si myslili, že my myslíme toho, který by myslil, že oni myslí, že myslíme jeho...

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Nejlépe bude, když se utečeme k bibli, k podobenství. Bible je přece jen základ kultury... jenže zase se řekne, že si střílíme z kultury.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Víte, ono je lépe si střílet z kultury než střílet do kultury.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Tohle měl vědět starý Škoda: v Plzni by byla dnes velká tiskárna na bible, ovšem na kalené.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Vezmeme tu bibli. Pane kapelníku, najděte si ve Starém zákoně Knihu Samuelovu.

Hudba.

OBA ŽOLDNĚŘI (*zpívají*):

DAVID A GOLIÁŠ

Lidi na lidi jsou jako saně,
Člověk na člověka jako kat.
Podívejte se na ně, musíte naříkat.
Obr do pidimužíka mydlí,
Domnívaje se, že vyhraje;
Klidně sed'me na židli,
Čtème bibli, tam to všechno je:

I. refrén:

Samuelova kniha nám povídá,
Jak na Žida přišla veliká bída,
Jak ti bídní Filištíni válku vést nebyli líní,
Až potkali Davida.
David šel do války volky nevolky,
Z velké dálky nesl bratrům homolky,
V pochodu se cvičil v hodu, dal si pro strýčka Příhodu
Tři šutry do tobolky.
Hej, hej! Kam se válej?
Vždyť jsou malej!
Takhle
Goliáš ho provokuje, David slušně salutuje,
Když mu ale obr plivnul do očí,
David se otočí, prakem zatočí:
Když začínáš, no tak tu máš, byl jsi velkej, já měl
kuráž!
A jakej byl Goliáš?!

II. refrén:

Havasova kancelář nám sděluje,

Že Anglie události sleduje,
Ze ta loď, co k Číně pluje a co Šanghaj bombarduje,
Ta že jen manévruje.
Ministr Eden chystá svůj necesér,
Zvou ho jistá místa do SSSR,
Všechno srovnám za jeden den, prohlásil ministr
Eden,
Leč jenom bez SSSR.
Díky této píli
Dál se střílí,
Přesto:
Jak se hlásí ze Ženevy,
Kdo to začal, přej se neví.
Povstalci už vládě ruku nepodaj,
Dovídá se Reuterův zvláštní zpravodaj,
I když na noviny nedáš,
Přece k nebi oči zvedáš
A modlíš se Otčenáš!

OBRAZ DEVATENÁCTÝ

KTERAK EIDAMŠTÍ ZMOUDŘELI

Pusté místo v yberlandském hvozdě. Táž dekorace jako v obraze třetím.

Na lávce a na stezce je shromážděn LID eidamský a DÍTKY, GUSTAV a SISKÁ.

KRIŠTOF (*sestupuje po stezce a vede Vandergrunta*): Já jsem vždycky věřil, že je každý takový dobrák jako já.

Ale teď je konec. Jak uvidím darebáka, tak to budu mlátit... jako když to kachnám hází!

PRVNÍ a DRUHÝ ŽOLDNĚŘ *přivádějí* PETERA *v plné zbroji*.

PRVNÍ ŽOLDNĚŘ: Tak tohle je poslední yberlandský voják, kterého jsme dohonili.

DRUHÝ ŽOLDNĚŘ: Ostatní už jsou doma a žehlí si brnění.

GUSTAV (*k Peterovi*): Pěkně se vraťte domů a vyříd'te, že máme Yberland'áky rádi, protože máme rádi všechny lidi...

KRIŠTOF: Ale vocamcaď až pocamcaď! Tady je to naše. A tady jsme si vždycky dělali sejra podle svého. A tak to bude i nadále, víme? A aby vám po cestě nebylo smutno, dáme vám společníka. Ono ho to, pěkně prosím, vždycky k vám táhlo a my se tu bez něho obejdeme. (*Přistrčí Vandergrunta k Peterovi.*)

PETER a VANDERGRUNT *odcházejí*. OSTATNÍ *se smějí*. *Hudba*.

VŠICHNI (*zpívají*):

CO NA SVĚTĚ MÁM RÁD...

Nebud'te, lidi, hlouš a nastavte uši,

Chceme vás, na mou duši, upřímně varovat:

Nemáte ani zdání, že jsou s vámi páni,

Falešně hrají s vámi, chtějí vás obehrát.

Co na světě mám rád, nedám si brát,

Než s lumpy tancovat, to se chci radši prát!
Nebud'te, lidi, hluší a nastavte uši,
Nechceme, na mou duši, nic víc než varovat.

OPONA

Konec

POZNÁMKA

*Třetí sloka písňe „Druhá konšelská“ v třináctém obrazu
je náhradní sloka za původní, kterou cenzura zakázala.
Původní, zakázaná, zněla takto:*

GUSTAV:

At' celá země
Popelem lehne,
Ani se nehne,
Jemu je to fuk –
On zasel sémě,
Z něhož pšenice
Jde za hranice,
O tom ani muk!
Ve jménu hroudy
Staví na nás boudy,
Kdo je ten kolos,
zdalipak ho znáš?

SBOR:

Dáme se poddat, tohle nevíme,
To přece nemůže být člověk náš!
(*Sbor křičí.*)
Hurá, hurá, hurá, třikrát hurá!
Ten by nás všechny prodal za bůra!

VŠICHNI:

A krucajda! A hele ho!
A všechno on, a my prej nic!
Tak tohle ne! To nepůjde!!
Fuj - fuj - fuj!

KRÁTCE O OSVOBOZENÉM DIVADLE A V+W

Jiří Frejka, Jindřich Honzl, Emil František Burian, trojice mladých režisérů, kteří se nesmazatelně zapsali v období mezi dvěma světovými válkami do historie avantgardního českého divadla a na začátku své tvůrčí dráhy stáli u zrodu Osvobozeného divadla. Výchozím momentem byl kritický postoj mladých umělců k současné společnosti, nespokojenost s podobou tvorby „kamenných divadel“, vliv dadaismu, futurismu, konstruktivismu, poetismu, zájem o práci francouzské a ruské divadelní avantgardy. Osvobozené divadlo bylo založeno roku 1925 jako scéna divadelní sekce Spolku moderní kultury Devětsil. Jeho oficiálnímu otevření v roce 1926 předcházelo uvedení představení komedie inspirované Apollinaiem pod názvem *Kithairon* v režii J. Frejky v pražské Měšťanské besedě (15. 5. 1923). Oficiální činnost zahájilo Osvobozené divadlo 8. února 1926 v divadle Na Slupi obnovenou premiérou Molièrovy hry *Georges Dandin* pod názvem *Cirkus Dandin* v režii J. Frejky, která byla inspirována Mejercholdem a principy konstruktivismu.

Od roku 1927 hrálo Osvobozené divadlo v Umělecké besedě na Malostranském náměstí v Praze. První hra Osvobozeného divadla, kterou napsali Jiří Voskovec a Jan Werich, byla *Vest pocket revue*.

Jiří Voskovec, vlastním jménem Jiří Wachsmann, se narodil 19. června 1905 v Sázavě v rodině bývalého ruského legionáře a kapelníka Viléma Wachsmanna. Jiří Voskovec studoval na gymnáziu v Praze v Křemencově ulici, kde se seznámil s Janem Werichem. Jan Werich se narodil v Praze 6. února 1905. Jejich spolupráce začala až později, po dokončení dalších studií. Voskovec studoval

jako stipendista v letech 1921-1924 na Carnotově gymnáziu v Lyonu. Během studií měl možnost navštívit představení slavného zakladatele francouzské meziválečné avantgardy Jacquese Copeaua v jeho divadle Starý holubník (Vieux Colombier) v Paříži. Tam rovněž s oblibou navštěvoval vystoupení světově uznávaných klaunů Fratellini. (Jejich líčení bylo později inspirací pro vytvoření masek V+W, které používali ve svých klaunských postavách.) Werich se věnoval studiu práv na Univerzitě Karlově v Praze. Opět se spolu setkali v redakci magazínu Přerod, legionářském týdeníku, který vedl Hubert Ripka (později ministr v Benešově vládě). Zde je také spojila práce na dramatické prvotině *Vest pocket revue*, kterou napsali na základě Werichovy povídky.

Premiéra *Vest Pocket Revue* se konala 19. 4. 1927 ve dvoraně Umělecké besedy na Malé Straně pod patronátem absolventského klubu dijonského lycea, které Jiří Voskovec v minulých letech navštěvoval. Premiéra měla být zároveň i derniérou, jenomže pro úspěch u publika a části kritiky se představení uskutečnilo celkem 208 (některé prameny uvádějí až 245 repríz). Pod hlavičkou Osvobozeného divadla se revue hrála už od třetí reprízy 28. 5. 1927.

V témže roce došlo ke sporům mezi Jindřichem Honzlem na straně jedné a Jiřím Frejkou a E. F. Burianem na straně druhé o budoucí profil Osvobozeného divadla. Posledním představením původního Osvobozeného divadla byly Apollinairovy *Prsy Tirésiovy*. Burian s Frejkou založili scénu Da-Da, Honzl pokračoval v Osvobozeném, krátce opět Na Slupi, brzy se ale vrátil do Umělecké besedy.

Honzlovo Osvobozené se po rozchodu s Frejkou a Burianem postupně stalo scénou Jiřího Voskovce a Jana Wericha, ke kterým se později připojil Jaroslav Ježek, který už dříve vystupoval samostatně v Umělecké besedě. 15. května J. Honzl obdržel licenci k provozování divadla a Osvobozené divadlo se profesionalizovalo.

V letech 1927-1929 existují vedle sebe dvě dramaturgické linie. První tvořily náročné experimentální inscenace J. Honzla, které měly minimální počet repríz. Tato nabídka Osvobozeného divadla postupně ustupovala linii druhé, kterou tvořily úspěšné revue Voskovce a Wericha, které byly reprízovány v pravidelném sériovém provozu. Obě linie se propojily v roce 1928 v Honzlově inscenaci Jarryho *Krále Ubu*, ve které hrál krále Ubu Jan Werich a Jiří Voskovec kapitána Votrubu.

Toto první období Osvobozeného divadla charakterizuje hledání dramaturgického a žánrového zaměření autorské tvorby V+W. Na první úspěch autorská a herecká dvojice navázala inscenací *Smoking revue* (1928), kterou, podobně jako několik následujících inscenací, režírovali Voskovec s Werichem, kteří zároveň navrhli scénickou výpravu. V dalším titulu zvolili cestu volné adaptace klasické Nestroyovy frašky, kterou uvedli od názvem *...si pořádně zařádit* (1928), pak se rozhodli k persifláži seriálově vydávaných detektivek s dlouhým názvem *Gorila ex machina čili Leon Clifton, čili Tajemství Cliftonova kladívka* (1928). K žánru revue se V+W vrátili představením *Kostky jsou vrženy* (1929), kterým zahájili činnost v sále Adrie. *Gorila ex machina*, podobně jako další hra odehrávající se v zákulisí divadla *Premiéra Skafandr* (1929), se nesetkala s úspěchem. Další premiéra

se odehrála již v novém, definitivním působišti, v divadelním sále U Nováků ve Vodičkově ulici (dnešní divadlo ABC). Ani parodie na detektivku *Líčení se odročuje* nebyla úspěšnější. Hledání dramaturgické cesty zavedlo V+W k pokusu o uvedení nevýznamné hry autorů Lichtenberga a Gottwalda *Gunnar Ujpruming, sňatkový režisér* (1929), kde dali příležitost výraznému komiku Ferenci Futuristovi, který byl tehdy členem souboru Osvobozeného divadla.

Hra *Fata morgana* (1929) předznamenala návrat V+W k žánru revue, který umožnil uplatnit naplno charakteristické divadelní postupy a pro V+W typický humor. Na inscenaci *Faty morgany* se podílel Jaroslav Ježek, jehož hudba a zvláště písničky se staly od této chvíle nedílnou a velmi oblíbenou součástí her, které se objevovaly na scéně Osvobozeného divadla. Představily se zde i Jenčíkovy girls, spolupráce s tanečnicí M. Mayerovou a S. Machovem a baletní výstupy se staly významnou součástí inscenací OD. Jednoduchou scénografií, kterou vytvářeli oba protagonisté, a zvláště Voskovec, v „rousseauovském“ stylu, nahradily jevištní návrhy scénografa Fr. Zelenky. Celek inscenací poznamenal i návrat J. Honzla, který se vrátil do Prahy ze svého angažmá v brněnském Národním divadle. U nových inscenací převzal režii, které se v minulém období věnovali rovněž Voskovec s Werichem. Divadlo U Nováků poskytlo profesionálně vybavený jevištní prostor a hlediště pro sedm set diváků. K vysoké úrovni tvorby OD přispěl i kvalitní umělecký soubor. Mezi nejvýznamnější postavy patřili Josef Gruss, Jindřich Plachta, Václav Trégl, Světlá Svozilová, ke kterým

později přibyli František Vnouček, Miloš Nedbal, Bohumil Záhorský nebo Vojta Plachý-Tůma. Základem ovšem stále je autorská tvorba a originální herectví dvojice „klaunů“ Voskovce a Wericha. Voskovec byl zároveň držitelem divadelní koncese divadla, které muselo fungovat na komerční bázi. Novou etapu divadla charakterizuje významná profesionalizace a zároveň zvýšený společenský ohlas inscenací.

V trendu, který začala *Fata morgana*, pokračovaly inscenace her *Sever proti Jihu* (1930), *Ostrov Dynamit* (1930), *Don Juan a comp.* (1931) a *Golem* (1931). Těmito inscenacemi si OD získalo oblibu u nejširšího publika. Silnou aktualizaci reflektující současné sociální a politické problémy charakterizovala hra *Caesar* (prem. 8. 3. 1932), ve které byl Caesar přirovnáván k diktátoru Mussolinimu a postavy dvou plebejců Papula (Voskovec) a Bulvy (Werich) reflektovaly „zdravý rozum slušného Evropana“. Hra dosáhla 191 repríz.

Voskovcova a Werichova tvorba v průběhu třicátých let stále silněji reagovala především na sílící projevy fašismu nejen v cizině, ale i u nás. Do tohoto období spadají hry *Osel a stín* (1933) odehrávající se v „antickém Kocourkově“, *Kat a blázen* (1934) lokalizovaná do fantastického Mexika nebo hra *Rub a líc* (1934) z prostředí velkoměsta z let 1934-37. V letech 1934-1935 sílí útoky krajní pravice, kterým Osvobozené divadlo musí čelit. Vzpomeňme pokus českých fašistů, kteří se chtěli pokusit o přímý útok proti souboru OD a zakoupili proto 200 vstupenek na představení *Kata a blázna*, které jim bylo trnem v oku. Josef Träger na události z tohoto období vzpomíná: „...Osvobozené divadlo se změnilo v dějiště palčivé a

odvážné aktuální satiry. *Osel a stín* byl přijat s všeobecným nadšením, protože napadal zahraniční fašismus. Jakmile se však Osvobozené divadlo odvážilo hrou *Kat a blázen* zamířit do domácích politických poměrů, stalo se předmětem soustředěných útoků naší pravice a útočně semknuté reakce. Nenávistně rozpoutaná kampaň vyústila až v demonstrace v divadle a proti divadlu, na jehož obranu se postavila celá pokroková veřejnost. V té pohnuté sezóně 1934-1935 přešlo Osvobozené divadlo do protiútoku dvěma hrami, a to revuální koláží aktualit *Vždy s úsměvem* a veselou revuí *Panoptikum* (šlo o průřez dosavadní tvorbou V+W uvedený v květnu 1935 na scéně karlínského Varieté, kterým se OD rozloučilo se svými diváky - pozn. red.). Řada důvodů vedla V+W k rozhodnutí nechat na čas divadla a věnovat se filmu. Uzavírali památné období Osvobozeného divadla důvěryplnou písní Proti větru a přesvědčením, že se zase brzy vrátí k divadlu.“

Voskovec a Werich jednali s Fr. Götzem, který měl zájem o spolupráci, aby podle Komenského Labyrintu světa napsali s Ježkem pro Národní divadlo výpravnou hru se zpěvy a tanci a sami v ní vytvořili role Všudybuda a Mámení na jevišti Stavovského divadla. Tento projekt se ale neuskutečnil.

V té době měli Voskovec a Werich za sebou již dva úspěšné filmy, které režíroval jejich divadelní režisér Jindřich Honzl, a to *Pudr a benzín* (1931) a *Peníze nebo život* (1932), a v režii Martina Friče *Hej rup* (1934). *Svět patří nám* natočili opět s M. Fričem v době, kdy dočasně ukončili činnost OD.

Levicoví intelektuálové kritizovali Voskovce a Wericha, že nepokračovali v nastoupené cestě Osvobozeného divadla. O jejich rozhodnutí pokračovat v práci Osvobozeného divadla J. Träger píše: „Obrátili se na řadu pokrokových spisovatelů s dotazem, co říkají jejich úmyslu otevřít Spoutané divadlo, jehož repertoár bude zase aktuální satira namířená proti kulturnímu fašismu v boji za demokracii, neboť se nám zdá, že v dnešním boji o pokrokovou kulturní frontu nemáme právo třeba jen rok divadelně zahálet, a odpovědi I. Olbrachta, Ot. Fischera, Edmonda a Karla Konráda, J. Mahena, V. Vančury, Josefa a Jana Bartoše, F. Langera, K. Čapka, S. K. Neumanna, K. Poláčka, J. Koptý, V. Nezvala a dalších spisovatelů shodně pobízely V+W, aby neustupovali kulturnímu teroru a vytrvali v boji proti všem jeho příznakům.

Protože divadlo U Nováků ve Vodičkově ulici bylo už pronajato jinému souboru, uchýlili se do malého sálu v paláci Rokoko na Václavském náměstí a otevřeli v něm Spoutané divadlo hrou o prokletém básníkovi Františkovi Villonovi s názvem *Balada z hadrů*.“

Premiéra se konala ve stísněných prostorách pronajatého sálu a zahájila sezónu 1935-1936. Hra se dočkala nejen útoku krajní pravice, ale také mimořádného úspěchu a počtu 245 repríz.

S premiérou další revuální hry *Nebe na zemi* (1936), kterou Voskovec a Werich napsali podle dramatu alžbětince Johna Fletchera *The Spanich Priest*, se soubor vrátil pod starým názvem Osvobozené divadlo do svého působiště U Nováků, kde setrval až do ukončení své činnosti.

Politickou situaci v ohroženém Československu reflektovaly satirické tituly *Rub a líc* (1936) a *Těžká Barbora* (1937).

Rub a líc reaguje na občanskou válku ve Španělsku, pochod Mussoliniho na Řím a napadení Habeše fašistickou Itálií. Teatrolog Josef Träger, který měl možnost sledovat tvorbu Osvobozeného divadla po celou dobu její existence, považoval tuto hru za nejsilnější a nejpůsobivější inscenaci V+W, za mimořádně silnou společenskou i uměleckou výpověď.

Neobvykle dlouho oba autoři pracovali na nové hře, která by reflektovala nepříznivý vývoj mezinárodní situace (mj. sílí převaha Německa a Itálie v bojích španělské občanské války, invaze Japonců do čínského Mandžuska). Cítili potřebu varovat před stále agresivnější protičeskoslovenskou kampaní v Německu. Na rozdíl od předchozí hry *Rub a líc*, která se odehrává v současnosti, zvolili za dějiště hry malý a nezávislý „Eidam“, který je ohrožován nepřátelským sousedním „Yberlandem“. Vznikla tak inscenace satirické hry, která silně působí svým nezdolným závěrečným optimismem a stává se výzvou k neohroženému odporu proti zlu hrozícího fašismu. Jedna z vrcholných prací V+W, komedie *Těžká Barbora*, měla v Osvobozeném divadle premiéru 5. listopadu 1937 (hudba Jaroslav Ježek, režie Jindřich Honzl, kapelník Jaroslav Ježek, balet Saša Machov, výprava a kostýmy Alois Wachsmann).

Těžká Barbora stejně jako komedie *Rub a líc* si svými kvalitami získaly pozornost i v zahraničí a brzy po válce se objevily v repertoáru divadla ABC v Praze.

3. dubna 1938 měla premiéru poslední inscenace Osvobozeného divadla, pásmo skečů *Pěst na oko aneb Caesarovo finále*. 10. 11. 1938 byla Voskovcovi odebrána divadelní koncese. Pak už následovalo uzavření Osvobozeného divadla a emigrace Voskovce, Wericha a Jaroslava Ježka do USA, vynucená nástupem fašismu.

Po skončení války došlo ještě k pokusu o obnovení činnosti Osvobozeného divadla v Praze. Divadlo V+W zahájilo činnost hrou Kaufmanna a Harta *Přišel na večeri*, následovala nová podoba pásma skečů *Pěst na oko aneb Caesarovo finále* (1947) a nakonec premiéra muzikálu *Divotvorný hrnec* (1948), ve které si diváci oblíbili Jana Wericha v roli vodníka Čochtana. Události roku 1948 znamenaly konec pokusu o oživení tradice Osvobozeného, když se J. Voskovec rozhodl odjet nejdříve do Paříže, kde pracoval pro UNESCO, a v roce 1950 odjel definitivně do Spojených států.

Po odchodu svého přítele, spoluautora a jevištního partnera se Jan Werich pokusil pokračovat v novém poúnorovém režimu v divadelní práci. Dál hrál v Divadle státního filmu v Karlíně v *Divotvorném hrnci*. V letech 1956-1961 byl ředitelem Divadla Satiry, později ABC, kde si za jevištního partnera zvolil mladého Miroslava Horníčka, se kterým se mu podařilo navázat na slavné forbíny, které měly takovou oblibu, když ještě stál na jevišti Osvobozeného divadla s Jiřím Voskovcem.

Z tohoto období se naštěstí zachoval významný dokument, televizní záznam inscenací her *Balada z hadrů* (divadelní premiéra v roce 1956) a *Těžká Barbora* (záznam představení pořídila Československá televize v roce 1960). Rolí Jiřího Voskovce se ujal Miroslav

Horníček, který spolu s Werichem tvořil nezapomenutelnou klaunskou dvojici. Zvlášť jejich předscény dokáží získat přízeň i u dnešních diváků.

Voskovec a Werich udržovali své přátelství rozdělení železnou oponou a oceánem a jejich korespondence je živým svědectvím poválečné doby a jejich neutuchajícího inteligentního humoru.

Jan Werich zemřel 31. listopadu 1980 v Praze, Jiří Voskovec 1. července 1981 v Kalifornii.